

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní

**Zranitelnost bankovního a finančního sektoru
vyvolaná finanční krizí**

Jana Horáková

Diplomová práce
2009

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, kterým jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byly jsme seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č.121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst.1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 24.4.2009

Jana Horáková

ANOTACE

V práci je popsána zranitelnost bankovního a finančního sektoru vyvolaná finanční krizí se zaměřením se na právě probíhající světovou finanční krizi. Pro zhodnocení tohoto tématu jsou využity poznatky z empirického průzkumu provedeného mezi pracovníky finančního sektoru..

V první kapitole jsou vysvětleny základní pojmy (kritická infrastruktura, její prvky, zranitelnost, hrozba, riziko, ochrana kritické infrastruktury) a historie vzniku. Druhá kapitola je zaměřena právě na bankovní a finanční sektor a s tím související finanční krizi. Ve třetí kapitole je zhodnocen dotazníkový průzkum a ve čtvrté kapitole jsou návrhy a doporučení pro zlepšení situace v bankovním a finančním sektoru.

KLÍČOVÁ SLOVA

Kritická infrastruktura, odolnost, zranitelnost, hrozba, riziko, ochrana kritické infrastruktury, prvky kritické infrastruktury, bankovní a finanční sektor, finanční stabilita, finanční krize, dotazníkový průzkum.

TITLE

Bank and Financial Sector Vulnerability evoked by The Financial Crisis

ANNOTATION

The thesis describes bank and financial sector vulnerability evoked by the financial crisis with focusing just on actual world financial crisis. In analyse there is used knowledge of empirical survey made among the financial sector worker.

In the chapter one the basic terms (critical infrastructure, elements, vulnerability, threat, risk, critical infrastructure protection) and the history are explained. The chapter two focuses on bank and financial sector which is related to the actual financial crisis. The chapter three rewiews questionnaire survey and the chapter four contains the concepts and the recommendations for improvement of situation in bank and financial sector.

KEYWORDS

Critical infrastructure, resistance, vulnerability, threat, risk, critical infrastructure protection, elements of critical infrastructure, bank and financial sector, financial stability, financial crisis, questionnaire survey.

OBSAH

ÚVOD	10
1 POPIS KRITICKÉ INFRASTRUKTURY	12
1.1 VYSVĚTLENÍ POJMU	12
1.2 HISTORIE.....	12
1.2.1 VÝVOJ VE SVĚTĚ	12
1.2.2 VÝVOJ V EVROPĚ	14
1.3 POJMY SOUVISEJÍCÍ S KRITICKOU INFRASTRUKTUROU	15
1.3.1 ZÁVISLOSTI V INFRASTRUKTUŘE	15
1.3.2 ODOLNOST KI	16
1.3.3 ZRANITELNOST KI	17
1.3.4 OHROŽENÍ KI	17
1.3.5 OCHRANA KI.....	18
1.4 KRITICKÁ INFRASTRUKTURA V ČR.....	19
1.4.1 VÝVOJ V ČR.....	20
1.4.2 PRVKY KRITICKÉ INFRASTRUKTURY	21
1.4.3 LEGISLATIVNÍ ÚPRAVA V ČR.....	23
2 ANALÝZA ZRANITELNOSTI BANKOVNÍHO A FINANČNÍHO SEKTORU ČR	24
2.1 CHARAKTERISTIKA BANKOVNÍHO A FINANČNÍHO SEKTORU	25
2.2 FINANČNÍ STABILITA	26
2.2.1 ANALÝZA FINANČNÍ STABILITY	28
2.3 RIZIKA BANKOVNÍHO A FINANČNÍHO SEKTORU	28
2.4 FINANČNÍ KRIZE	30
2.4.1 OBECNÉ PŘÍČINY VZNIKU FINANČNÍ KRIZE	31
2.4.2 OBECNÉ DŮSLEDKY FINANČNÍ KRIZE.....	33
2.5 SOUČASNÁ SVĚTOVÁ FINANČNÍ KRIZE	33
2.5.1 PŘÍČINY VZNIKU SOUČASNÉ FINANČNÍ KRIZE.....	37
2.5.2 DOPADY SOUČASNÉ FINANČNÍ KRIZE NA VÝVOJ VE SVĚTĚ	39
2.6 PŘENOS SVĚTOVÉ FINANČNÍ KRIZE DO ČR.....	39
2.6.1 DOPAD FINANČNÍ KRIZE NA ČR	42
2.6.2 STRATEGIE PŘIPRAVENOSTI A AKCELERACE RŮSTU	48

<u>3 VYHODNOCENÍ ZRANITELNOSTI BANKOVNÍHO A FINANČNÍHO SEKTORU</u>	
<u>VYVOLANÉ FINANČNÍ KRIZÍ .....</u>	<u>53</u>
3.1 DOTAZNÍKOVÝ PRŮZKUM	53
3.1.1 ZPRACOVÁNÍ DOTAZNÍKU	53
3.1.2 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKŮ	54
<u>4 NÁVRHY A DOPORUČENÍ KE ZVÝŠENÍ OCHRANY BANKOVNÍHO A FINANČNÍHO</u>	
<u>SEKTORU .....</u>	<u>65</u>
<u>ZÁVĚR.....</u>	<u>68</u>

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Zdůraznění slabých míst a šoků.....	27
Obrázek 2: Vývoj světové finanční krize	37
Obrázek 3: Rozšíření krize do ČR.....	41
Obrázek 4: Dopady na českou ekonomiku	42

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Analýza zranitelnosti prvků kritické infrastruktury	24
Graf 2: Vlastní jmění otevřených podílových fondů	43
Graf 3: Financování půjček primárními vklady	44
Graf 4: Meziroční dynamika nových korunových úvěr.....	45
Graf 5: Úvěry v selhání	45
Graf 6: Zahraniční poptávka	46
Graf 7: Struktura respondentů podle věku.....	55
Graf 8: Struktura uchazečů podle zaměstnání	55
Graf 9: Zájem o situaci okolo finanční krize.....	56
Graf 10: Názory na dopad krize na ekonomický vývoj ČR podle zaměstnání respondentů	58
Graf 11: Srovnání ekonomické situace domácnosti v roce 2008 a 2009.....	61
Graf 12: Názory na dosažení dna světové ekonomiky podle zaměstnání	62
Graf 13: Hodnocení reakce vlády ČR na krizi	62
Graf 14: Pomoc od státu firmám ohrožených finanční krizí	63

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Oblasti národní kritické infrastruktury	22
Tabulka 2: Struktura respondentů.....	54
Tabulka 3: Zájem o situaci okolo finanční krize podle vzdělání respondentů	56
Tabulka 4: Dopad finanční krize na ekonomický vývoj ČR	58
Tabulka 5: Názory, zda finanční krize ovlivní osobní situaci pracovníků či jejich domácnosti ...	59
Tabulka 6: Očekávané dopady na osobní situaci v důsledků finanční krize	60
Tabulka 7: Názor na zákon zvyšující úroveň pojištění vkladů v bankách	64

SEZNAM ZKRATEK

KI	Kritická infrastruktura
NH	Národní hospodářství
BRS	Bezpečnostní rada státu
VCNP	Výbor pro civilní nouzové plánování
EPCIP	Evropský program na ochranu kritické infrastruktury
IZS	Integrovaný záchranný systém
Fed	Americká centrální banka
ECB	Evropská centrální banka

Úvod

Za téma své diplomové práce jsem si zvolila popis zranitelnosti kritické infrastruktury. Vzhledem k tomu, že se pohybuji ve finančním sektoru - jako denní student jsem na částečný úvazek pracovala v bance a nyní (jako dálkový student) pracuji v pojišťovně - jsem se zaměřila na bankovní a finanční sektor, kde v současnosti probíhá světová finanční krize, proto jsem práci nazvala „zranitelnost bankovního a finančního sektoru vyvolaná finanční krizí“

Po roce 1989 se začal hledat nový systém, který by plně odrážel zásadní změny mezinárodně-politické a vnitrostátní situace. Byl zrušen systém zvyšování „odolnosti národního hospodářství, a nahrazen systémem „kritická infrastruktura“. Hlavní rozdíl těchto systémů je v tom, že odolnost národního hospodářství byla směřována na funkčnost celého systému za války a vlastníkem všech sektorových objektů byl stát. Odolnost národního hospodářství byla řešena řadou vědecko-výzkumných institucí a financována cestou státní plánovací komise financované z veřejných zdrojů. Současný systém kritické infrastruktury je vázán na zachování základních funkcí státu za krizových situací. Zahrnuje takové prvky, které mají rozhodující význam pro chod celé společnosti, proto je třeba na jejich ochranu zaměřit velkou pozornost – celkem bylo vytipováno 9 sektorů této infrastruktury: energetika, doprava, komunikace a informační systémy, potravinářství a zemědělství, zdravotní péče, nouzové služby, veřejná správa a bankovní a finanční sektor. Evropská unie považuje za hlavní a rozhodující především energetiku a dopravu. Vzhledem k tomu, že došlo ke změně vlastnických vztahů vyvstává problém s financováním zásadních sektorů, kdy ohrožením jednoho z nich může dojít k výrazné destabilizaci základních funkcí státu.

Zranitelnost a ochrana kritické infrastruktury nabyla na významu především po teroristickém útoku na Světové obchodní centrum v New Yorku dne 11. září 2001 i v současné době. Nyní v době světové finanční krize se opět ukazuje, jak moc je současný svět vzájemně propojený a závislý na bezchybném a trvalém fungování všech dílčích oblastí kritické infrastruktury.

Cílem této diplomové práce je provést analýzu zranitelnosti bankovního a finančního sektoru vyvolanou finanční krizí a navrhnout některá opatření, která by mohla přispět k jejímu řešení.

V první kapitole, která je koncipována především teoreticky, je obecná charakteristika kritické infrastruktury a vymezeny základní pojmy, které je nutné poznat pro pochopení dalšího textu v této práci. Druhá kapitola se věnuje analýze zranitelnosti bankovního a finančního sektoru, na který byla tato diplomová práce zaměřena. Po úvodní charakteristice tohoto sektoru jsou vyjmenována rizika, jemuž sektor čelí. Hlavní část je věnována finanční krizi, jež představuje největší hrozbu tomuto sektoru. Třetí kapitola shrnuje výsledky dotazníkového průzkumu mezi pracovníky bankovního a finančního sektoru, jak oni vidí situaci kolem současné světové finanční krize. Ve čtvrté kapitole jsou dány návrhy některých opatření, která by mohli vést k řešení krize případně předcházení dalším obdobným krizím. předcházejí krize ve finančním sektoru.

1 Popis kritické infrastruktury

1.1 Vysvětlení pojmu

Přestože obsah kritické infrastruktury je znám již dlouhou dobu, vlastní zavedení pojmu je relativně krátkodobé, dosud není vymezen v zákonu, avšak nachází své místo v analýze základních funkcí státu za krizových situací.

Kritická infrastruktura představuje reálné a kybernetické systémy, služby a vazby podstatné pro základní fungování ekonomiky, státní správy a samosprávy a jejichž narušení nebo omezení funkčnosti by mělo vážné dopady na ekonomickou a společenskou stabilitu, obranyschopnost a bezpečnost státu, na fungování státu jako územně společenské komunity. [12]

Kritická infrastruktura zahrnuje systémy dodávky elektrické energie, vody, plynu a ropy, informační a komunikační systémy, dopravu, bankovníctví a finance, nouzové služby (hasiči, policie, zdravotnictví), státní správu a samosprávu. Narušení důležitých počítačových sítí řídicích center armády, policie, záchranných služeb, pohotovostních služeb, ropododů, elektráren, vodáren, přehrad apod. nebo jejich přímé fyzické napadení je iniciátorem vzniku formálního i věcného obsahu pojmu kritická infrastruktura.

1.2 Historie

1.2.1 Vývoj ve světě

USA a **Austrálie** patří mezi první státy, které začaly vnímat potenciál a šířku problému kritické infrastruktury. Byly to právě tyto země, které zahájily diskusi o zranitelnosti životní infrastruktury (později označované jako kritické infrastruktury). Prvním uceleným dokumentem, řešícím otázky ochrany kritické infrastruktury, byla tzv. **Bílá kniha**¹, konkrétně **Směrnice 63**², kterou vydal v květnu **1998** prezident USA Clinton, jako prezidentské rozhodnutí. Bílá kniha pojímá KI jako základní systémy, které mají hmotnou a kybernetickou základnu a mají vliv na funkčnost ekonomiky a státu. Tyto základní systémy zahrnují oblasti: telekomunikace, energie, bankovní a finanční sektor, dopravu, zásobování vodou a záchranné služby. Hlavním

---

¹ White Paper

² Presidential Decision Directive 63

záměrem prezidentské směrnice bylo přijetí nezbytných opatření k rychlé eliminaci signifikantní zranitelnosti a to z hlediska hmotných a kybernetických útoků na kritickou infrastrukturu. Větší důraz byl v té době přikládán možným útokům na kybernetické systémy. Důležitým požadavkem Bílé knihy je rozšiřování politiky ochrany kritické infrastruktury ke všem zainteresovaným subjektům jak v soukromém, tak veřejném sektoru. Politika ochrany kritické infrastruktury stanovila cíle, poskytla koncepci a zdroje a zařadila kritickou infrastrukturu mezi národní životní zájmy. Nehledě na události 11. září 2001, lze učinit závěr, že politika ochrany kritické infrastruktury vytvořila novou startovní čáru pro opatření v oblasti vnitřní bezpečnosti.

Po teroristickém útoku na Světové obchodní centrum v New Yorku 11. září 2001, otázky ochrany KI nabývají nový obsah a rozměr. Již **16. října 2001** vydává prezident USA George W. Bush „**Vládní nařízení na ochranu kritické infrastruktury**“³. Toto nařízení bylo vydáno za účelem zabezpečit ochranu informačních systémů pro KI, včetně nouzové komunikační připravenosti a ochrany hmotných zařízení, které informační systémy podporují. Jako prioritní bylo stanoveno zabezpečení tří vzájemně závislých funkcí: ekonomiky, činnost státu (vlády) a vedení národní obrany. V **červenci 2002** byla zveřejněna zpráva „**Národní strategie vnitřní bezpečnosti**“⁴. Mimo jiné tato strategie uvádí definici KI a rozumí pod ní „systémy a zařízení, jak hmotné tak virtuální, které jsou životně důležité pro USA a zneschopnění nebo zničení takových systémů nebo zařízení by mělo vliv na snížení bezpečnosti, národní ekonomické bezpečnosti, národního veřejného zdraví nebo bezpečí, nebo na jakoukoliv jejich kombinaci“. **14. února 2003** pak byla vydána „**Národní strategie zabezpečení kybernetického prostoru**“⁵ a „**Národní strategie fyzické ochrany kritické infrastruktury a klíčových zařízení**“⁶, což je v současnosti nejkomplexnějším materiálem zabývajícím se problematikou kritické infrastruktury. Tento dokument rozpracovává zabezpečení kritické infrastruktury v 11 sektorech:

1. Zemědělství a potraviny
2. Voda
3. Veřejné zdraví

---

³ Executive Order on Critical Infrastructure Protection

⁴ The National Strategy for Homeland Security

⁵ The National Strategy to Secure Cyberspace

⁶ The National Strategy for The Physical Protection of Critical Infrastructures and Key Assets

4. Nouzové služby
5. Základny obranného průmyslu
6. Telekomunikace
7. Energetika
8. Doprava
9. Bankovníctví a finance
10. Chemický průmysl a nebezpečné látky
11. Poštovní a zásilkové služby

a ochranu klíčových zařízení v 5 sektorech:

1. Národní kulturní památky,
2. Jaderné elektrárny,
3. Přehrady,
4. Vládní zařízení,
5. Komerční klíčová zařízení.

1.2.2 Vývoj v Evropě

Otázkami kritické infrastruktury se rovněž zabývala státní administrativa v evropských zemích. Prvním státem byla **Velká Británie**, kde na konci roku **1999** bylo ustanoveno **Koordinační centrum pro bezpečnost národní infrastruktury**.⁷ Úkolem koordinačního centra bylo rozvíjet a koordinovat činnost k ochraně kritické národní infrastruktury. Byly identifikovány systémy, jejichž kontinuita je důležitá pro fungování státu, resp. jejichž ztráta nebo narušení by vedla nebo by mohla vést k ohrožení životů, vážným negativním hospodářským a sociálním dopadům na společnost nebo její velkou část. Mezi tyto systémy byly zahrnuty:

- Státní správa;
- Nouzové služby (např. policie, hasičská záchranná služba, zdravotní záchranná služba, povodňová a pobřežní obrana);
- Dodávky energií a paliv (plyn, elektřina, ropa, jaderné palivo, uhlí apod.);
- Dodávky vody a oblast kanalizací;
- Telekomunikace;

- Dodávky potravin;
- Zdravotnictví (záchranná služba, zdravotnické potřeby, veřejné zdraví, sesterská péče a pohřební služby);
- Doprava (letecká, železniční, silniční a autobusová, metro a tramvajová doprava, lodní, přístavní doprava a přívozy, pobřežní hlídky);
- Finance a ekonomika;
- Komunikace (poštovní služby, noviny, televizní a rozhlasové vysílání);
- Spravedlnost (ochrana před kriminálními živly, tj. soudnictví, imigrační kontrola, atd);
- Vzdělání, věda a výzkum;
- Sociální opatření a služby (sociální podpory a služby, bydlení, hygienická zařízení a likvidace odpadu);
- Předpověď počasí.

Ochrana kritické národní infrastruktury je ve Velké Británii rozpracována a rozvíjena jak pro veřejný tak soukromý sektor.

Otázkami kritické infrastruktury se po roce 1998 zabývaly další Evropské státy, příkladem může být **Německo**, kde byl v prosinci **1999** projednán materiál „**Informačně technické ohrožení klíčových infrastruktur v Německu**“.

1.3 Pojmy související s kritickou infrastrukturou

1.3.1 Závislosti v infrastruktuře

Jednotlivé prvky infrastruktury tvoří malou část složité sítě, která tvoří celkovou KI. Jednotlivé infrastruktury představují jeden navzájem se ovlivňující komplex, tvoří tedy komplexní adaptivní systém.

Závislost je spojení mezi dvěma infrastrukturami, kdy stav jedné z nich přímo ovlivňuje druhé. Např. závislost infrastruktury elektrické energie na ostatních infrastrukturách (bankovníctví a finance pro nákupy pliva, ropa jako palivo pro generátory, atd.)

Vzájemná závislost představuje obousměrný vztah mezi dvěma infrastrukturami. Mezi jednotlivými infrastrukturami existují mnohonásobná propojení,

---

⁷ National Infrastructure Security Coordination Centre

kteřá tvoř́ složitou síť, díky níž se jednotlivé narušení určité infrastruktury snadno přeneše na další. Není tedy možné analyzovat chování jednotlivé infrastruktury v izolaci.

Můžeme definovat čtyři základní typy těchto vzájemných závislostí: [3]

- **Fyzická vzájemná závislost**

Dvě infrastruktury jsou navzájem fyzicky závislé, jestliže stav jedné z nich je závislý na materiálním výstupu druhé. Tato závislost vzniká fyzickým spojením mezi vstupy a výstupy u dvou infrastruktur.

- **Vzájemná závislost na informační infrastruktuře**

Infrastruktura je vzájemně závislá na informační infrastruktuře, jestliže její stav závisí na informaci přenesené přes informační infrastrukturu. Jedná se o relativně novou závislost vzniklou v posledních desetiletím vlivem počítačové automatizace. V dnešní době rozsáhlé moderní systémy závisí právě na počítačových řídicích systémech.

- **Geografická vzájemná závislost**

Infrastruktury jsou geograficky závislé, pokud lokální změna v jedné z nich vyvolává změny v ostatních infrastrukturách. Tato závislost nastává, když prvky z více infrastruktur jsou ve vzájemné prostorové blízkosti. V takovém případě by například oheň, exploze nebo povodně mohly vytvořit současné poruchy ve všech takto závislých infrastrukturách.

- **Logická vzájemná závislost**

Dvě infrastruktury jsou na sobě logicky závislé, když stav jedné z nich závisí na stavu další a nejedná se přitom o fyzickou, geografickou ani informační závislost.

1.3.2 Odolnost KI

Pojmem **odolnost** se rozumí schopnost kritické infrastruktury přežít nepřátelské údery a přitom si zachovat reálnou schopnost smyslu plného provozu. Jde o komplex ukazatelů, které se týkají hodnocení odolnosti národního hospodářství a souhrn opatření ke zvýšení jejich odolnosti, výchozí předpoklady a možnosti realizace.

Hodnocení odolnosti je prováděno ve formě hodnocení zranitelnosti nebo jako hodnocení zranitelnosti a návazné hodnocení produkční odolnosti. Volba způsobu hodnocení odolnosti je prováděna na základě určení přetržitosti činnosti objektů.

1.3.3 Zranitelnost KI

Pojmem **zranitelnost** se rozumí stupeň rozrušitelnosti prvků a částí objektu při nepřátelském napadení zbraněmi hromadného ničení, především jadernými zbraněmi. [5]

Cílem hodnocení zranitelnosti je stanovení zranitelnosti prvků objektu s důrazem na nejzranitelnější po jednotlivých částech objektu s důrazem na nezranitelnější po jednotlivých částech objektu a v celém objektu k následnému určení prvků, jejichž odolnost bude zvyšována.

Objekt je souhrn budov, zařízení a dalších částí, kde se vykonává plánovaná činnost v ohraničené nebo od okolí výrazně odlišené ploše. Objekt v tomto smyslu může být jakékoliv velikosti, tvaru a určení. Při hodnocení zranitelnosti se bere v úvahu i jeho osazenstvo. Objekt se člení na části a prvky objektu.

Část objektu je pro účely hodnocení zranitelnosti technologicky relativně uzavřený díl objektu a člení se na prvky. Hodnocení částí objektu je souhrnem hodnocení prvků těchto částí. Dělení objektu na části se provádí u rozlehlých objektů podle místních podmínek.

Prvek objektu KI je pro účely hodnocení zranitelnosti nejmenším relativně samostatným článkem objektu (části objektu) ve sféře budov, technologického zařízení, energetických zdrojů, sítí a zásobníků, vodohospodářských a dalších rozvodů a zásobníků, vnitroobjektové dopravy a zásob, včetně zásob produkce.

1.3.4 Ohrožení KI

V Bezpečnostní strategii ČR (schválené vládou v prosinci 2003) jsou v souvislosti s charakteristikou bezpečnostního prostředí používány základní pojmy: hrozba a riziko.

Pojmem **hrozba** se rozumí jakýkoli fenomén, který má potenciální schopnost poškodit zájmy ČR. Hrozba může být přírodním, tedy na lidské činnosti přímo nezávislým jevem, nebo může být způsobena aktérem nadaným vůlí a úmyslem – jedincem, skupinou, organizací, státem. Bezpečnostní strategie zohledňuje hrozby plynoucí z úmyslného jednání, které může poškodit zájmy a hodnoty ČR. [13]

Pojmem **riziko** se rozumí možnost, že s určitou pravděpodobností vznikne událost, kterou považujeme z bezpečnostního hlediska za nežádoucí. Riziko je vždy odvoditelné a odvozené z konkrétní hrozby. Míru rizika, tedy pravděpodobnost škodlivých následků vyplývajících z hrozby a ze zranitelnosti zájmu, je možno posoudit na základě analýzy rizik, která vychází i z posouzení naší připravenosti hrozbám čelit. [13]

Praxe ukazuje obtížnost předvídání hrozeb. Je potvrzena existence různých sil a elementů, které se snaží ovládnout, poškozovat, případně eliminovat různé elektronické, komunikační a informační sítě. Existuje vysoké riziko útoků tohoto druhu. Rozsáhlé úniky strategicky důležitých informací či zásahy do informačních systémů státních institucí nebo podniků a společností, které zajišťují základní funkce společnosti a státu, mohou ohrozit nejen strategické, ale i životní zájmy ČR.

1.3.5 Ochrana KI

Ochrana kritické infrastruktury je proces, který je zaměřen na takové zajištění fungování prvků KI, aby za žádných okolností nedošlo k jejich selhání při zohlednění všech možných hrozeb a z nich vyplývajících rizik. [6]

V důsledku existence mezinárodní závislosti a provázání předmětných sektorů může selhání KI v jednom státě ovlivnit více států, proto ochrana KI vyžaduje sdílení odpovědností i s privátním sektorem a výměnu informací mezi veřejnou správou a dalšími relevantními organizacemi a také mezinárodní spolupráci.

Pro státní správu byly úkoly ustanoveny takto:

- Prosazování národní a mezinárodní politiky
- Zpracování potřebné legislativy a nařízení
- Výměna informací s mezinárodními organizacemi

- Výzva k přijmutí příslušných opatření
- Hodnocení hrozeb a zranitelností a výměna těchto informací s příslušnými organizacemi
- Opatření krizového plánování a řízení
- Stanovení finančního zatížení pro soukromý sektor

Pro soukromý sektor byly vytyčeny následující úkoly:

- Implementace státní politiky a nařízení
- Implementace nadnárodní politiky a nařízení
- Hodnocení vlastní zranitelnosti a závislostí
- Opatření krizového plánování a řízení
- Rozdělení odpovědností
- Výměna informací s vládou a dalšími příslušnými organizacemi

Propojený systém legislativních, organizačních a technických opatření prováděných státní i soukromou sférou v určených oblastech umožní za krizové situace zabezpečit:

- Základní životní podmínky y potřeby obyvatelstva na území státu
- Nezbytný rozsah řídicích činností ve státní i soukromé sféře, kterou jsou soustředěny pouze k zachování základních funkcí státu

Aby stát mohl plnit svoji funkci, tj. zabezpečit ochranu chráněných zájmů (životy a zdraví lidí, majetek, životní prostředí, existence lidské společnosti, atd.), kvůli níž v době antiky vznikl, musí mít fungující kritickou infrastrukturu. To znamená, že za normálních, abnormálních i kritických podmínek musí být v provozu základní prvky, vazby a toky systému státu, které jsou základem schopnosti státu dosáhnout za každé situace stability a nastartovat další rozvoj.

1.4 Kritická infrastruktura v ČR

Systémové řešení problematiky KI je pro Českou republiku krokem nejen účelným ale i vysoce potřebným. V souladu s vývojem problematiky KI ve světě je řešení v podmínkách České republiky spojeno zejména s:

- funkčností státu a jeho bezpečností a to za všech podmínek vyvolaných jednotlivými, v úvahu přicházejícími typy krizových situací,
- nutností pokrýt nejdůležitější oblasti hospodářského, sociálního a ekonomického života země jako nutné podmínky pro zajištění bezpečnosti státu.

1.4.1 Vývoj v ČR

Počáteční činnosti prováděné v ČR v rámci tzv. „kritické infrastruktury“ se především orientovaly na ochranu počítačových sítí, a to v souvislosti usnesením Bezpečnostní rady státu č. 123 z roku 2000. Na základě tohoto usnesení Úřad pro veřejné informační systémy byl pověřen zpracováním projektu „**Strategie výstavby informačních systémů na podporu krizového plánování a řízení ve státní správě**“.

Jedno z prvních jednání na úrovni centrálních státních orgánů zabývajících se komplexněji otázkami kritické infrastruktury se uskutečnilo dne 30. července 2002 na 1. schůzi BRS, kdy místopředseda vlády a ministr vnitra v souvislosti se řešením problematiky základních funkcí státu za krizových situací, poskytl členům BRS ucelenou informaci o kritické infrastruktuře. V této souvislosti byl stanoven úkol zpracovat problematiku kritické infrastruktury a projednat tento materiál ve Výboru pro civilní nouzové plánování (dále VCNP). Stalo se tak na 17. schůzi VCNP dne 24. září 2002, kde bylo akceptováno pojímat zaměření tzv. „Národní kritické infrastruktury“ na 9 oblastí. Na 23. schůzi VCNP dne 23.3.2004 byla „Národní kritická infrastruktura ČR“ rozšířena na o další oblast, tedy na 10 sektorů pokrývajících celkem 42 produktů a služeb. Z této podoby byla však následně vypuštěna desátá oblast Odpadové hospodářství. Takže v současnosti Národní kritická infrastruktura je členěna do 9 sektorů obsahujících 40 produktu a služeb (viz. tabulka 1).

Další úhel pohledu na řešení problematiky kritické infrastruktury, který má přímý vliv na ČR jako členského státu NATO, vnáší **Výbor pro civilní ochranu Severoatlantické aliance**. V únoru 2003 projednal tento výbor zprávu ke kritické infrastruktuře. Tato informační zpráva je zaměřena na definování vzájemných závislostí jednotlivých prvků kritické infrastruktury a ohodnocení těchto závislostí z pohledu zabezpečení rozhodujících činností v případě vzniku závažných mimořádných událostí. Jde o vliv na tzv. schopnosti státu reagovat na mimořádnou

událost, resp. krizovou situaci. Zpráva pojednává o deseti následujících schopností, které by mohly prvky kritické infrastruktury ovlivňovat:

1. Centrální schopnost reakce,
2. Zásobování (doplňování) základních služeb,
3. Místní schopnost reakce,
4. Dekontaminace,
5. Místní očištění,
6. Vakcinace a ošetřování,
7. Péče o hromadně zraněné,
8. Hromadná evakuace,
9. Zjišťování ohrožení a jejich pojmenování,
10. Informování, varování a vyrozumění veřejnosti.

Jednání výboru došlo k závěru, že mezi dvě nejkritičtější z uvedených schopností patří hromadná evakuace a informování, varování a vyrozumění veřejnosti.

Otázky KI byly zapracovány i do několika ustanovení **Ministerské směrnice NATO pro civilní nouzové plánování na léta 2003–2004**. Nejobšírněji je tato problematika obsažena v odstavci 8, kde se doslova hovoří: „ ... prioritou států by rovněž mělo být pokračující společné úsilí ve zvyšování civilní připravenosti a snižování zranitelnosti civilního obyvatelstva a životně důležité infrastruktury vůči následkům případných teroristických útoků zbraněmi hromadného ničení, jak jsou identifikovány v Akčním plánu CNP. Státy by měly zejména dobrovolně poskytovat informace pro Přehled schopností států a vyměňovat si informace o schopnostech na ochranu civilního obyvatelstva a životně důležité infrastruktury (zahrnující postupy při zvládnutí následků)“.

1.4.2 Prvky kritické infrastruktury

Národní KI ČR lze chápat jako systém, který je tvořen dvěma úrovněmi

- **úrovni sektorů** (9),
- **úrovni produktů a služeb** (40),

přičemž jednotlivé prvky KI na úrovni produktů jsou nazývány segmenty KI.

Tabulka 1: Oblasti národní kritické infrastruktury [12]

SEKTOR	SEGMENT (produkt nebo služba)
1. Energetika	1.1 Elektřina
	1.2 Plyn
	1.3 Tepelná energie
	1.4 Ropa a ropné produkty
2. Vodní hospodářství	2.1 Zásobování pitnou a užitkovou vodou
	2.2 Zabezpečení a správa objemu povrchových vod a podzemních zdrojů vody
	2.3 Systém odpadních vod
3. Potravinářství a zemědělství	3.1 Produkce potravin
	3.2 Péče o potraviny
	3.3 Zemědělská výroba
4. Zdravotní péče	4.1 Přednemocniční neodkladná péče
	4.2 Nemocniční péče
	4.3 Ochrana veřejného zdraví
	4.4 Distribuce léčiv
5. Doprava	5.1 Silniční
	5.2 Železniční
	5.3 Letecká
	5.4 Vnitrozemská vodní
6. Komunikační a informační systémy	6.1 Služby pevných telekomunikačních sítí
	6.2 Služby mobilních telekomunikačních sítí
	6.3 Radiová komunikace a navigace
	6.4 Satelitní komunikace
	6.5 Televizní a rádiové vysílání
	6.6 Přístup k internetu a k datovým službám
	6.7 Poštovní a kurýrní služby
7. Bankovní a finanční sektor	7.1 Správa veřejných financí
	7.2 Bankovníctví
	7.3 Pojišťovnictví
	7.4 Kapitálový trh
8. Nouzové služby	8.1 Policie (vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek)
	8.2 Hasičské záchranné sbory
	8.3 Zdravotnické záchranné služby
	8.4 Letecká zdravotnická záchranná služba
	8.5 Armáda ČR
	8.6 Radiační monitorování vč. doporučení ochranných opatření
	8.7 Předpovědní, varovná a hlásná služba
9. Veřejná správa	9.1 Sociální ochrana a zaměstnanost (sociální zabezpečení, státní sociální podpora, sociální pomoc)
	9.2 Diplomacie
	9.3 Výkon justice a vězeňství
	9.4 Státní správa a samospráva

1.4.3 Legislativní úprava v ČR

Širší česká praxe a legislativa pojem „kritická infrastruktura“ zatím nezná. Jsou zde však zákony, které lze pro ochranu kritické infrastruktury využít.

V případě ochrany dodávek elektřiny a ropy se například jedná o právní předpisy:

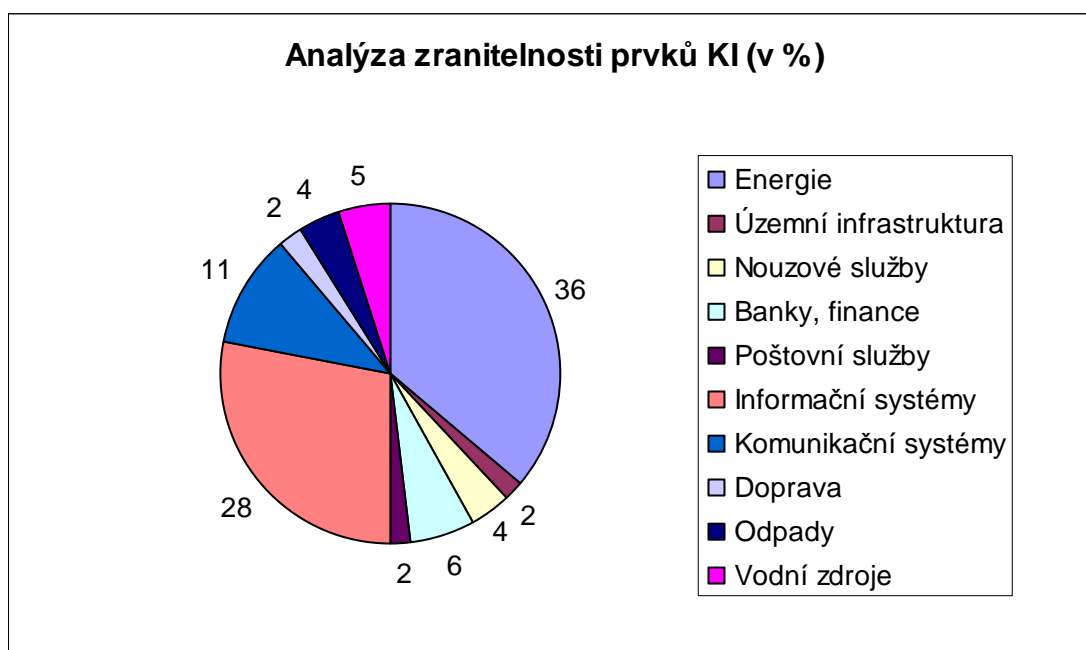
- Zákon č. 458/2000 Sb., O podmínkách a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (**Energetický zákon**). Upravuje výkon státní správy a řešení stavů nouze v energetice
- Zákon č. 189/1999 Sb., O nouzových zásobách ropy, o řešení stavů ropné nouze a o změně některých souvisejících zákonů (**Zákon o nouzových zásobách**). Upravuje způsob vytváření, udržování a použití nouzových strategických zásob ropy a ropných produktů určených pro zmírnění nebo překonání stavů nouze vzniklých jejich nedostatky, postupy pro řešení stavů nouze vzniklých z nedostatků ropy a ropných produktů a úkoly orgánů státní správy v této oblasti.

Na uvedené zákony navazují vyhlášky ústředních správních úřadů a nařízení vlády, které dále upravují určitá ustanovení ze zákonů na základě příslušných zmocnění v zákonech. Podobně je tomu v oblasti zemědělství, dopravy, aj.

Z hlediska řízení je však nutný zákon, který bude koordinovat ve smyslu usměrnění kodifikaci jednotlivých právních předpisů a bude upravovat důležité oblasti, které upraveny nejsou.

2 Analýza zranitelnosti bankovního a finančního sektoru ČR

Udržitelnost prvků KI má přímou vazbu na udržitelnost životní úrovně obyvatelstva ve státě. Samotné prvky mají různou úroveň působení na obyvatelstvo. Jednotlivcem, rodinou a malou komunitou počínaje, přes úroveň obcí, měst, krajů až po úroveň státu a EU

Graf 1: Analýza zranitelnosti prvků kritické infrastruktury [3]

Výše uvedený graf vyjadřuje zranitelnost jednotlivých segmentů kritické infrastruktury. V hierarchii důležitosti stojí nejvýše energetika (36%), dále informační (28%) a komunikační (11%) systémy, jejichž význam neustále roste.

V průběhu posledních let se zvyšuje nutnost ochrany informačních a komunikačních technologií. V případě nouze lze energii nahradit záložními zdroje, ale ztrátu klíčových informací nelze nahradit nebo jen velmi těžko. Informační technologie mohou být snadno zneužity pro kriminální a teroristické účely. Právě s těmito systémy – informační a komunikační - je úzce spjata bankovní sféra, na jejíž analýzu jsem se v této práci zaměřila.

2.1 Charakteristika bankovního a finančního sektoru

Kritickou infrastrukturu v bankovním a finančním sektoru jsou chápány takové systémy, jejichž nefunkčnost by měla vážné dopady na bezpečnost, ekonomiku a zachování nezbytného rozsahu dalších základních funkcí státu při krizových situacích. Subjekty KI jsou navzájem propojené a jsou na sobě závislé. V důsledku tohoto uspořádání navzájem závislých infrastruktur může vážně docházet k řetězovému hromadění problémů, které mohou způsobovat neočekávané a stále vážnější selhávání nezbytných služeb v případě velkých nehod způsobených útokem.

Oblast kritické infrastruktury zvaná bankovní a finanční sektor obsahuje následující služby:

- Bankovníctví
- Pojišťovnictví
- Kapitálový trh
- Správa veřejných financí

Do tohoto sektoru se zahrnují smíšené finanční holdingové osoby a osoby z bankovního sektoru, sektoru pojišťovnictví a sektoru investičních služeb.

Do **bankovního sektoru** se zahrnují banky, instituce elektronických peněz, spořitelny a úvěrová družstva, finanční instituce a podniky pomocných bankovních služeb. Bankovní soustavu České republiky tvoří všechny druhy bank na území českého státu.

Od roku 1990 je bankovní soustava v České republice dvouúrovňová:

1. *Centrální banka* - je ústřední bankou státu. Její funkci zastává Česká národní banka, veřejnoprávní subjekt se sídlem v Praze 1.
2. *Komerční banky* - Obchodní, investiční a hypoteční banky a spořitelny. Tyto banky tvoří výkonnou složku s podnikatelským záměrem, se kterou přichází do styku klienti. Na konci roku 2008 bylo registrováno 38 komerčních bank.

Do sektoru **pojišťovnictví** se zahrnují pojišťovny, zajišťovny a pojišťovací holdingové osoby podle zvláštního právního předpisu.

Pojišťovny lze podle jejich zaměření dělit:

1. *Neživotní pojišťovny* – poskytují pouze produkty neživotního pojištění (rizikové pojištění)
2. *Životní pojišťovny* – poskytují pouze produkty životního pojištění (obnosové pojištění)
3. *Univerzální pojišťovny* – jedná se o smíšené pojišťovny, které nabízejí, jak neživotní tak životní pojištění.

Na českém pojistném trhu působí celkem 45 pojišťoven.

Kapitálový trh je místem, kde se obchoduje s finančními dokumenty dlouhodobými, jejichž doba splatnosti je delší než 1 rok. Patří sem obchodníci s cennými papíry a finanční instituce podle zvláštního předpisu upravujícího podnikání na kapitálovém trhu, které se nezahrnují do bankovního sektoru pojišťovnictví.

Kapitálové trhy lze rozdělit i podle vlastního charakteru dokumentů, se kterými se obchoduje:

1. *Akciový trh*
2. *Dlužnický trh*

Do oblasti **správy veřejných financí** patří finance, které jsou přerozdělovány na základě veřejných rozpočtů.

Dohled nad finančním trhem, tedy nad bankovním, pojišťovnictvím i kapitálovým trhem, vykonává Česká národní banka, která své poznatky každoročně shrnuje ve zprávě o vývoji nad finančním trhem.

2.2 Finanční stabilita

Ve finančním sektoru je hlavním **cílem udržet finanční stabilitu**. Pod tímto pojmem rozumíme *situaci, kdy finanční systém plní své funkce bez závažných*

poruch a nežádoucích důsledků pro současný i budoucí vývoj ekonomiky jako celku a zároveň vykazuje vysokou míru odolnosti vůči šokům. [14]

Péče o finanční stabilitu je definována v Zákoně o ČNB jako jeden z jejích klíčových cílů. Cílem ČNB z hlediska finanční stability je především přispívat k dosažení takové míry odolnosti systému, která významně snižuje rizika vzniku finanční nestability.

Slabá místa
Ne (odolnost)   Ano (zranitelnost)

Šok	Ne	Finanční stabilita	Finanční křehkost
	Ano	Volatilita (Turbulence, bubliny apod.)	Finanční krize

Obrázek 1: Zdůraznění slabých míst a šoků [6]

K narušení finanční stability může docházet jak v důsledku procesů uvnitř finančního sektoru vedoucích ke vzniku zranitelných míst, tak vlivem silných šoků. Zdrojem těchto šoků mohou být mimo jiné vnější prostředí, domácí makroekonomický vývoj, vývoj u hlavních dlužníků a věřitelů finančních institucí, hospodářské politiky nebo změny v institucionálním prostředí. Případná interakce zranitelných míst a šoků může vést ke kolapsu systémově významných finančních institucí a narušení funkcí finančního systému při zajištění finančního zprostředkování a platebního styku. V krajním případě může nastat finanční krize s nepříznivými dopady na ekonomiku ale i na celou kritickou infrastrukturu.

Odhalení zranitelných míst ve finančním sektoru a jejich vazeb k vývoji na finančních trzích i ekonomickému vývoji obecně může přispět k omezení z nich vyplývajících rizik a v konečném důsledku k větší odolnosti finančního systému vůči šokům.

2.2.1 Analýza finanční stability

Analýza finanční stability představuje výzkum okolností, za nichž může vzájemná interakce finančních trhů, bilancí ekonomických subjektů a makroekonomické dynamiky vyvolat krizi.

Obsah analýzy finanční stability:

- Analýza vývoje finančních institucí a jejich odolnosti
- Analýza finančních trhů a infrastruktury
- Analýza bilančních pozic ekonomických sektorů provázaných s finančním sektorem
- Analýza makroekonomického vývoje, institucionálního rámce ekonomiky a zpětných vazeb mezi nimi
- Samostatný problém: metodika tvorby a svět dat pro analýzu FS

Rizika pro finanční stabilitu:

- Kurz a podniky
- Zadlužení domácností
- Nemovitosti a developeři

2.3 Rizika bankovního a finančního sektoru

Finanční instituce věčně bojují se 3 faktory: *riziko*, *zisk*, *likvidita*, přičemž zisku je obvykle dosahováno podstupováním rizika. Existuje celá řada rizik, která jsou spolu často propojena.

Tato rizika tak představují místa, kde je finanční a bankovní sektor zranitelný.

Úvěrové riziko je hlavním rizikem banky. Je to situace, kdy klient nebude schopen plnit své závazky vůči bance. Úvěrové riziko vzniká z úvěrů poskytnutých bankou a z jiných rozvahových (a podrozvahových) obchodů či transakcí

Faktory zvyšující úvěrové riziko:

- Velký objem úvěrů poskytnutých malému počtu klientů, odvětví nebo zemí (tzv. koncentrace úvěrů)
- Velký objem úvěrů poskytnutých vzájemně propojeným dlužníkům (rodiny, skupiny společností);

Faktory snižující úvěrové riziko:

- Konzervativní přístup managementu a úvěrová politika banky
- Dokonalý schvalovací proces před poskytnutím úvěru
- Přiměřené limity ÚA banky vůči klientům
- Pravidelné monitorování rizika
- Řádné zajištění nebo pojištění úvěru
- Diverzifikace rizika mezi odvětví a země;

Úrokové riziko základní snahou banky je získávat prostředky za nižší úrok a poskytovat úvěry za vyšší úrok, vyplývající ze změn úrokové sazby, má vliv na ziskovost banky, čím delší splatnost, tím větší riziko změny hodnoty.

Faktory zvyšující úrokové riziko:

- Nestálost úrokových sazeb
- Nevyvážená lhůtní struktura A a P

Faktory snižující úrokové riziko:

- Stanovení limitů na otevřené pozice
- Monitorování rizika

Měnové riziko je v podstatě blízké úrokovému riziku. Vyplývá ze změn měnových kursů. Řízení tohoto rizika je analogické jako u úrokového rizika.

Likvidní riziko = banka nebude schopna splnit své hotovostní nebo platební závazky v době jejich splatnosti. riziko vzniká, když se nekryjí peněžní toky na straně aktiv a pasiv.

V praxi banky řídí úrokové a úvěrové riziko společně, protože kroky podniknuté k zajištění jednoho rizika mají vliv na r. druhé.

Faktory zvyšující likvidní riziko:

- ztráta důvěry trhu v banku z důvodu nedostatečné ziskovosti (či z jiných důvodů)
- Nestabilní FT
- Závislost na jednom trhu nebo malém počtu klientů, pokud jde o vklady

Faktory snižující likvidní riziko:

dostatečná likvidní aktiva (hotovost, vklady na požádání, obchodovatelné CP)

- Stand-by úvěrové linky u jiných institucí
- Možnost dodatečného financování ze závislých zdrojů (akcionáři)
- Existence institutu věřitele poslední instance, resp. pojištění vkladů
- Dodržení vyvážené struktury splatnosti A a P

Kapitálové riziko

Čím vyšší je vlastní kapitál banky, tím menší je riziko nesolventnosti. Na druhé straně však platí, že zvyšování vlastního kapitálu snižuje rentabilitu vlastního kapitálu.

2.4 Finanční krize

Protipólem finanční stability je finanční krize, vzniká vyhocením výše zmíněných rizik a představuje tak zásadní hrozbu finančního sektoru.

Lze ji definovat jako výrazné zhoršení velké většiny finančních indikátorů, projevující se nedostatečnou likviditou finančního systému, rozsáhlou insolventností finančních institucí, nárůstem volatility výnosových měř finančních instrumentů, výrazným poklesem hodnoty finančních a nefinančních aktiv a podstatným snížením rozsahu alokace úspor ve finančním systému.

Finanční krizi lze dekomponovat na jednotlivé dílčí krize:

- Úvěrová krize
- Krize likvidity
- Měnová (devizová) krize
- Investiční krize

V období vytváření a propuknutí finanční krize často dochází k proplétání a překrývání dílčích krizí. Proto bývá zpravidla velmi obtížné přesné a jednoznačné segmentování finanční krize.

Modely finanční krize:

- Finanční krize vyvolaná nadměrnou úvěrovou expanzí
- Finanční krize vyvolaná chybnou makroekonomickou politikou
- Finanční krize vyvolaná nadměrnou finanční liberalizací
- Finanční krize vyvolaná finanční panikou.
- Finanční krize vyvolaná splasknutím cenové bubliny
- Finanční krize vyvolaná selháním trhu
- Finanční krize vyvolaná nadměrným přílivem zahraničního kapitálu
- Finanční krize vyvolaná institucionální nedokonalostí ekonomiky
- Finanční krize vyvolaná hospodářskými cykly a strukturálními problémy
- Finanční krize vyvolaná skupinou faktorů

2.4.1 Obecné příčiny vzniku finanční krize

Faktory, které vyvolávají náchylnost k finančním krizím, můžeme rozdělit do několika skupin:

a) Makroekonomická nestabilita

Základem mnoha finančních krizí je makroekonomická nestabilita. Nadměrně expanzivní monetární či fiskální politika se promítá do úvěrových boomů (situace kdy rychle roste poměr úvěrů a peněžní zásoby nebo poměr pohledávek bank za

soukromým sektorem a HDP), nadměrné zadluženosti v ekonomice, přeinvestování do reálných aktiv, bublin na trzích aktiv apod. Následné přitvrzení politiky s cílem srazit inflační tlaky, zmenšit externí nerovnováhu a napravit ceny aktiv, se pak promítne do poklesu ekonomické aktivity, zhoršování finanční situace ekonomických subjektů, problémů se splácením dluhů, klesajících hodnot zástav, růstu podílu špatných úvěrů, případně i do nesolventnosti bank.

b) Vývoj externích podmínek ve světové ekonomice

Kromě domácí makroekonomické politiky je další významnou příčinou mnoha finančních krizí vývoj externích podmínek ve světové ekonomice. Zde se jedná především o změny světových úrokových sazeb a směnných relací. Dlouhodobý pokles úrokových sazeb klíčových měn vedl např. k prudkému přílivu kapitálu do rozvíjejících se ekonomik, když investoři hledali vyšší výnosy. Zpětný růst světových úrokových sazeb pak může vést ke zpomalení přílivu či dokonce čistému odlivu zahraničního kapitálu, zvýšení nákladů pro subjekty s devizovým dluhem a k nestabilitě celého finančního systému. Neočekávané zhoršení směnných relací zejména ve formě poklesu exportních cen pak může zhoršit schopnost domácích firem splácet své dluhy, což vede k dalšímu zhoršení kvality bankovních portfolií.

c) Rizikové chování firemního a bankovního sektoru

Další běžnou příčinou jsou nesladěná měnová skladba bilancí bank a firem spojená s problematicky aplikovaným kursovým režimem. Ukazuje se, že v zemích s rigidním kursovým režimem začnou ekonomické subjekty časem ignorovat kursové riziko, v důsledku čehož dochází k akumulaci krátkodobého dluhu a dluhu s plovoucí úrokovou sazbou v zahraničních měnách, což zvyšuje náchylnost ke krizím v době, kdy je ekonomika vystavena interním či externím šokům. V této souvislosti je rovněž důležitá kvalita bankovního sektoru, měřená zejména podílem klasifikovaných úvěrů na celkovém úvěrovém portfoliu bank. Množství špatných půjček zvyšuje zranitelnost bankovního sektoru. Mají-li problémy banky, dostanou se časem do problémů i podniky. Banky se stávají v důsledku špatných půjček obezřetnější a někdy dokonce nechtějí úvěry poskytovat vůbec.

d) Nestabilní finanční systém

Typická je rovněž nestabilita domácího finančního systému vzniklá v důsledku rychlé liberalizace finančních trhů bez zavedení dostatečně účinného systému

regulace a dohledu. K ní se obvykle přidává morální hazard v důsledku explicitních či implicitních záruk vlády a centrální banky za dluhy finančního či firemního sektoru.

Tyto faktory vytvářejí podmínky, za kterých se krize objevují a je nutno je odlišovat od bezprostředních příčin, kterými jsou události a zprávy, které vyvolávají prudké změny v chování a očekávání ekonomických subjektů.

2.4.2 Obecné důsledky finanční krize

Obecným rizikem je, že pod tlakem krize budou neuváženě zaváděna nesystémová (pro trh nepřátelská) opatření, která nadlouho zdeformují tržní prostředí a sama se stanou příčinou budoucích obtíží, případně krizi ještě zhorší

- Morální hazard, rozšíření prostoru pro tezi „too big to fail“
- Řádový nárůst zátěže veřejných rozpočtů
- Oslabení fiskální disciplíny v rámci Paktu stability a růstu
- Riziko rozšíření tržně nekonformních regulačních zásahů
- Větší váha státu a státních zásahů v ekonomice
- Riziko oživení tendencí k protekcionismu

2.5 Současná světová finanční krize

Jedná se nepochybně nejhlubší finanční krize od 30.let 20.století. Na rozdíl od předchozích krizí nepropukla v rozvojových zemích, ale v nejvýznamnější zemi vyspělé části světa, v USA. Rozšířila se z relativně málo významného segmentu subprime hypoték do celé sféry finančních trhů a jejich institucí. V současné fázi je klíčovou otázkou intenzita dopadů z finanční do reálné sféry – rizika výrazného zpomalení světové ekonomiky

Vznik krize

První problémy se v USA projeví na hypotečním trhu v březnu 2007. Jejich bezprostřední příčinou byly hypotéky pro méně bonitní klienty (tzv. subprime market) a benevolentní přístup bank při poskytování úvěrů těmto klientům. Po období relativně nízkých úrokových sazeb však začala z důvodu rostoucích inflačních tlaků americká centrální banka (Fed) zvyšovat úrokové sazby, což vedlo ke zvýšení

úrokových sazeb hypoték, a tedy i jejich splátek. Méně bonitní dlužníci se tak dostali do potíží se splácením.

Přenosovým mechanismem šíření ztrát a nejistoty na globálním finančním trhu se stala sekuritizace aktiv⁸. Ta totiž umožňovala úvěrovým institucím v době přebytku likvidity na světových trzích prostřednictvím prodeje cenných papírů při využití finančních inovací vyvádět riziko mimo své rozvahy. Tím se však pouze přeneslo do rozvah finančních institucí po celém světě napříč všemi sektory finančního trhu. Vlivem poklesu kvality úvěrového portfolia a přecenění rizika však následně hodnota cenných papírů s vazbou na problematická aktiva (např. na hypoteční úvěry) dramaticky poklesla.

Rostoucí nejistota ohledně toho, kdo utrpěl jaké ztráty, následně přispěla k poklesu vzájemná důvěra, přestávaly si věřit a půjčovat (krize likvidity v mezibankovním sektoru). Tato situace by v krajním případě mohla vést až ke kolapsu nejen celého bankovního sektoru, ale i finančního trhu. Pro odvrácení této hrozby uvolnily centrální banky po celém světě řádově miliard USD, jež si mohou komerční banky půjčovat, pokud potřebují dočasně hotové peníze. Centrální banky se tak snaží nahradit funkci mezibankovního trhu s likviditou.

Krize likvidity může mít negativní důsledky i na ekonomiku, neboť i zdravé (solventní) banky se pak mohou dostat do potíží kvůli ztrátě likvidity. Navíc existuje nebezpečí přelití problému do firemní sféry, pokud by jinak dlouhodobě solventní firmy nemohly získat úvěry na financování běžné činnosti., resp. standardně přeúvěrovat stávající splatné úvěry.

To co bylo původně jen krizí finančního trhu, se postupem času stalo krizí celé ekonomiky USA. S tím spojený pokles spotřeby amerických domácností se projevil i na poptávce do dováženém zboží. V zemích, které jsou hlavními obchodními partnery USA, tak došlo k problémům v exportních odvětvích. Vzhledem k významnosti americké ekonomiky pro vývoj celosvětové ekonomiky se přenesly problémy USA i do dalších zemí. Ke zpomalení ekonomického růstu došlo

---

⁸ Při sekuritizaci se hypoteční instituce (primární poskytovatelé úvěrů) prodávaly objemné balíky hypotečním úvěrů, a tím se zároveň zbavovaly i rizik s nimi spojených. Finanční instituce (většinou velké investiční banky), které tyto balíky hypotečním úvěrů nakupovaly, pak vydávaly cenné papíry, jejichž hodnota a výnos byly kryty právě peněžními toky ze zmíněných hypoték. Po přeměně hypotečních úvěrů na cenné papíry si je koupily různí investoři z celého světa i díky vysokému ratingu, který tyto cenné papíry obdržela od ratingových agentur.

v eurozóně i zbytku Evropy, Rusku i Číně. MMF snížil v poslední zprávě odhad růstu celosvětové ekonomiky.

Vzhledem k výše uvedeným rizikům, které ohrožují samotné fungování světového finančního systému, a k dalším dopadům na reálnou ekonomiku, byla podniknuta řada politických opatření.

Politická opatření

Snížování úrokových sazeb podnikly koordinované centrální banky v čele s americkým Fedem a ECB 8.10.2008. Snížení o 0,5% však samo o sobě likviditu na mezibankovním trhu nevrátí, může mít spíše až druhořadý dopad v podobě poklesu úrokových nákladů. Další snížování úrokových sazeb centrálními bankami ještě následovala, naposledy (29.10.) snížil Fed sazby o 0,5% na 1%.

Podpůrné balíčky pro finanční sektor, které schválily např. USA (700 mld. USA), Velká Británie (250 mld GBP), Rusko (36 mld USD), Španělsko (30 mld EUR), mají různou podobu. V USA byla zřízena obdoba konsolidační agentury, aby napomohla obnovení důvěry na finančních trzích a vyčištění bilancí bank od tzv. toxických aktiv a objemu až 700 mld. USD. (Z důvodu obtížného stanovení hodnoty těchto aktiv se však MF USA od tohoto záměru odklání a spíše preferuje nabývání majetkových podílů v postižených institucích.) Vládní půjčky bankám, příp. přímé investice do jejich dnnách papírů hodlá realizovat například Velká Británie, Rusko, Španělsko. Vládní garance úvěrů poskytnutých na mezibankovním trhu jsou dalším prostředkem k uklidnění trhů a obnovení jistoty. Znárodňování, tj. vložení peněžních prostředků do postižené banky výměnou za získání majetkového podílu, podnikly např. vlády Belgie, Velké Británie a Islandu.

Přímé poskytování prostředků centrální bankou bankám obchodním pak již de facto nahrazuje oslabený mezibankovní trh. Centrální banky také snížily efektivní úrokové míry a uvolnily podmínky, za kterých obchodním bankám půjčují. K přímému úvěrování firem centrální bankou přistoupil americký Fed.

Zvyšování vládních garancí bankovních vkladů má za cíl zvýšit důvěru vkladatelů v bankovním systému a zabránit hromadnému vybírání vkladů. Nicméně, zejména v eurozóně, vedly kroky jednotlivých států k lavinovému vyhlášení vládních garancí pod hrozbou odlivu vkladů do ekonomik s vyššími garancemi. Diskutabilní jsou také často spíše politické motivy než reálná nutnost těchto opatření v některých ekonomikách.

Při realizaci opatření může být obtížné odlišit nezdravé subjekty od těch, které krize postihla jen sekundárně. Narůstá navíc riziko morálního hazardu, tedy nebezpečí, že se subjekty mohou v budoucnu chovat rizikověji, neboť budou předpokládat, že neponesou plné případné ztráty. Dochází tak k privatizaci dřívějších bankovních zisků a naopak následně k socializaci ztrát. Výdaje nutné k provedení těchto státních opatření nakonec vždy zaplatí daňový poplatník.

Argumentem pro výše uvedené intervence může být systemické riziko, tj situace kdy by zásadní oslabení fungování finančního systému mohlo ohrozit reálnou ekonomiku. Daňovým poplatníkům se tak případné ztráty z vládní podpory bank mohou vyplatit k podpora výkonnosti ekonomiky.

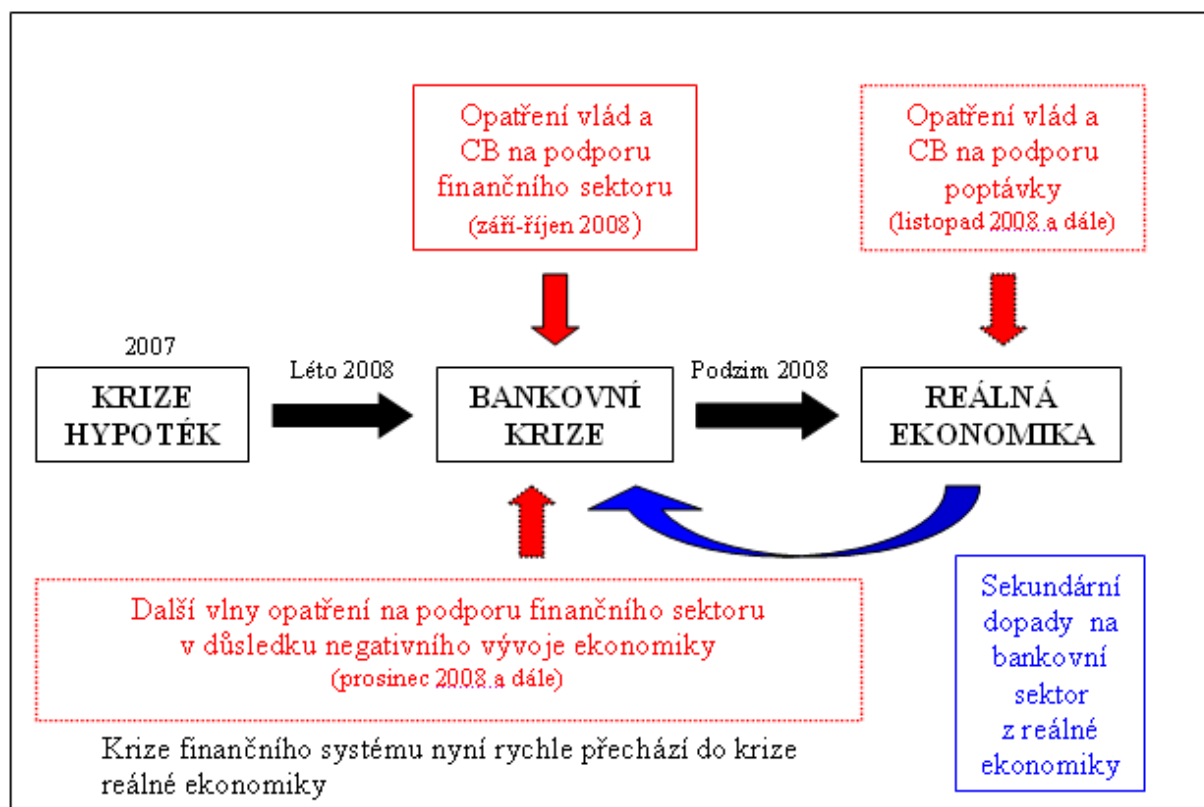
Situace na finančních trzích

Ani výše zmíněná opatření však nestačila na odvrácení paniky, která v poslední době postihla finanční trhy po celém světě. Pády nejvýznamnějších investičních bank odstartovaly problémy celého bankovního sektoru USA a vedly k zásadní změně finančního trhu. Pět největších investičních bank přestalo v původní podobě existovat. Zkrachovaly Bear Stearns a Lehman Brother, Mercilo Lunch se zachránila pod křídly Bank of America a Goldman Sachs a Morgan Stanley požádaly o přeměnu na bankovní holdingy. Největší americká spořitelna (Washington Mutual) zkrachovala a nad pojišťovnou AIG převzal kontrolu Fed.

Problémy se rozšířily i do Evropy, např.:

- Vlády Velké Británie, Beneluxu, Švédska, aj. získaly podíly v problematických bankách
- Island znárodnil všechny velké banky a je na pokraji státního bankrotu
- Maďarsko získalo mezinárodní úvěrovou pomoc k odvrácení potíží vzhledem k závislosti soukromého i vládního sektoru na zahraničních úvěrech.

Pod prodejním tlakem se tak nejprve ocitly tituly z finančního sektoru (banky, pojišťovny, aj.) Zhoršení ekonomické situace především USA a eurozóny vedlo následně k poklesu cen i ostatních titulů. Zpomalení ekonomického růstu snížilo poptávku po komoditách (cena ropy klesla pod 60 USD). Nervozita, která na trzích panovala od poslední vlny poklesů na začátku tohoto roku, se v nedávné době změnila v paniku. Index hlavních burz po celém světě ztratily za poslední týdny i desítky procent.

Obrázek 2: Vývoj světové finanční krize [15]

2.5.1 Příčiny vzniku současné finanční krize

Ekonomické aspekty:

- Dlouhodobě nízká inflace => nízká úroveň zhodnocení kapitálu ve světě + obrovský boj volné likvidity:
  - Ochota investorů podstupovat vyšší rizika
  - Poptávka po produktech přinášejících vyšší zhodnocení
  - Zájem akcionářů bank (když se „daří“ konkurenci, musíme jít do stejných rizik jako oni) a tlak na managementy bank
- Dlouhodobě nízká míra úspor v USA a ochota zahraničních investorů financovat spotřebu amerických domácností (deficity běžného účtu)
- Nízké úrokové sazby Fedu (2001-2005): snadné dlouhodobé financování krátkými levnými penězi

Finanční aspekty:

- Rozvoj „stínového“ (paralelního) bankovního systému (speciální účelové firmy, investiční banky, investiční fondy, hedgeové fondy, monolite pojišťovny) částečně potlačil význam tradičního bankovního zprostředkování a přispěl k výraznému nárůstu finanční páky ve finančním i nefinančním sektoru
- Subprime sektor hypotečních úvěrů
- Sekuritizace
- Nedostatečný monitoring úvěrového procesu
- Nová podoba hypoték vytvářela iluzi snadného splácení v budoucnosti:
  - Laxní nebo žádné ověřování úvěruschopnosti žadatele
  - Úvěr na 100% či vyšší úrovni kupní ceny nemovitosti
  - Splátky zpočátku nižší než úroky
  - Nízké zaváděcí úrokové sazby
  - Fixní sazby po několik počátečních let a poté přechod na plovoucí sazby

Neetické podněty

- V celém řetězci transakcí měly zapojené subjekty zájem inkasovat poplatky za svůj podíl a následně přenést riziko na dalšího držitele:
  - Hypoteční brokeři: maximalizace počtu a objemu uzavřených smluv (např. i půjčky nezaměstnaným)
  - Odhadci: přeceňování hodnoty nemovitostí
  - Poskytovatelé hypotečních úvěrů: maximalizace objemu úvěrů a odvozených cenných papírů
  - Ratingové agentury: maximalizace počtu hodnocení

Institucionální aspekty v USA

- Community Reinvestment Act (přiját 1977 za Cartera): snaha o co nejširší podporu vlastnického bydlení (nebyl příčinou problému, ale spíše jeho součástí)
- Fannie Mae a Freddie Mac (government sponsored enterprises): dlouhodobé hromadění hypotečních úvěrů s nízkou bonitou klientů
- Docházelo k postupné změně prostředí finančních služeb: v roce 2003 méně než 30% všech půjček na bydlení podléhalo přísnému dohledu v intencích CRA
- Commodity Futures Modernisation Act (2000): vyňal finanční deriváty z regulatorních a dohledových požadavků a požadavků na minimální rezervy

- 2002-2007 se Fed rozhodl nedohlížet nové firmy poskytující hypotéky
- 2004: Security and Exchange Commission poskytla výjimku z čisté kapitalizace 5 firmám (Goldman Sachs, Lehman Brother, Bear Stearns, Morgan Stanley): do té doby „povolená“ páka (debt-to-net cupital ratio) ve výši 12 byla zvýšena na 40

Syntéze

- Všechny uvedené faktory šly jediným směrem: k dalšímu růstu optimismu a ke ztrátě sebekontroly
- Různé bubliny (trh nemovitostí, ceny aktiv, úvěrová expanze) se doplňovaly, prolínaly a umocňovaly
- Ex post evidentně šlo o mnohem sofistikovanější formu hry „letadlo“

2.5.2 Dopady současné finanční krize na vývoj ve světě

- Pokračující vysoká fluktuace měnových kurzů, akciových trhů, cen komodit
- Další eskalace potíží a bankrotů bank a delší dobu trvající „zadření úvěrů“ (credit crunch)
- Prudké zpomalování růstu reálné ekonomiky a zřejmě několik let trvající recese vyspělých tržních ekonomik
- Další znárodňování bank a strategických firem
- Růst vládních dluhů a zvyšování morálního hazardu
- Obchodní protekcionismus (ožebračování souseda)
- Deflace (v důsledku souběžné recese mnoha ekonomik) a inflace ve středním období (v důsledku napumpování peněz do oběhu => vyšší daně)
- Nadměrná regulace finančních trhů a riziko masivního vměšování politiků
- Možná eroze Paktu stability a růstu (byť výjimka pro období mimořádného napětí)

2.6 Přenos světové finanční krize do ČR

Český trh s hypotečními úvěry je jiný než v USA a nevytváří rizika podobné krize.

Růst českého hypotečního trhu byl založen na silném hospodářském růstu ekonomiky, Úvěrové standardy byly v ČR i před vznikem zahraniční finanční krize přísné a poté se ještě zpřísnily, Neexistuje výraznější sekuritizace hypoték a transfer rizika mimo banky,

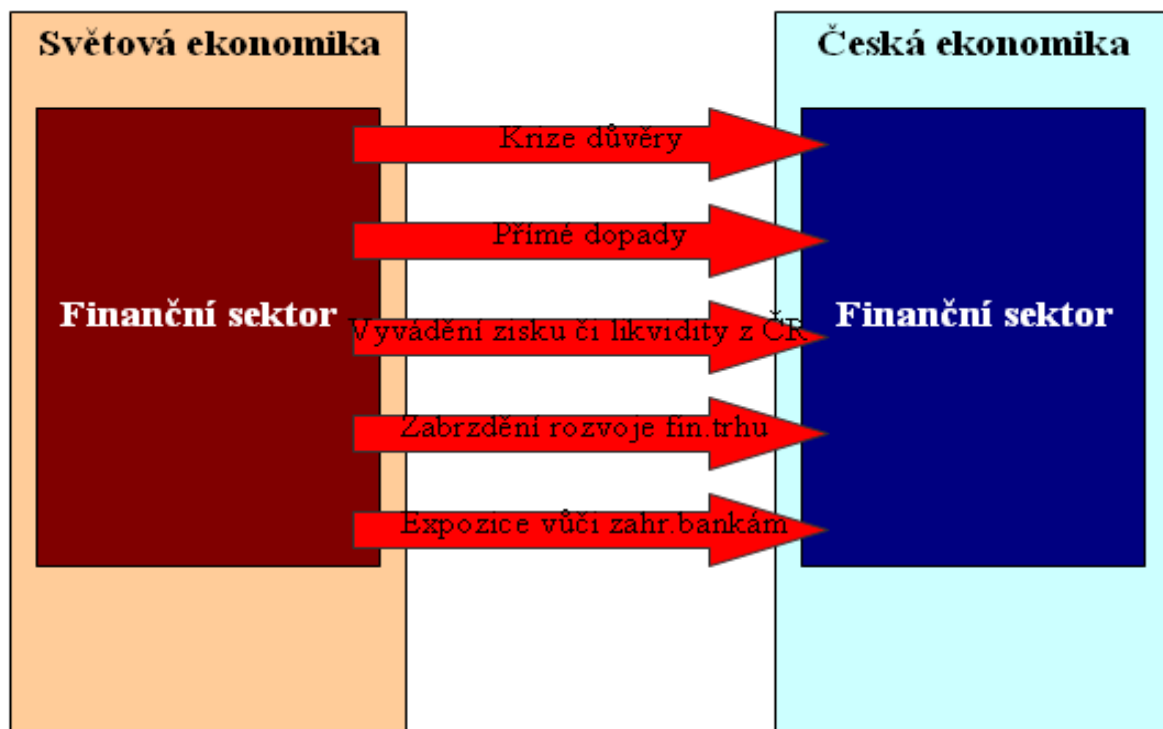
První fáze krize (srpen 2007 – září 2008) měla na českou ekonomiku minimální dopady. Český finanční sektor byl na zahraniční krizi velmi dobře připraven:

- domácí finanční instituce měly nízké expozice vůči toxickým „americkým“ aktivům
- bankovní sektor má dobrou bilanční likviditu
- banky neposkytovaly ve významné míře úvěry na bydlení v cizích měnách a nejsou tak závislé na funkčnosti zahraničních trhů sloužících k zajišťování kurzového rizika (problém např. u Maďarska a Polska)
- poměr primárních vkladů a klientských úvěrů je v ČR příznivější než ve většině nových a zejména původních zemí EU

Druhá fáze krize (září – listopad 2008) zasáhla finanční systém ČR „regionálním“ poklesem důvěry:

- nejistota ohledně expozic vůči zahraničním matkám
- pokles důvěry klientů ve stabilitu institucí
- růst rizikové averze vůči regionu střední a východní Evropy

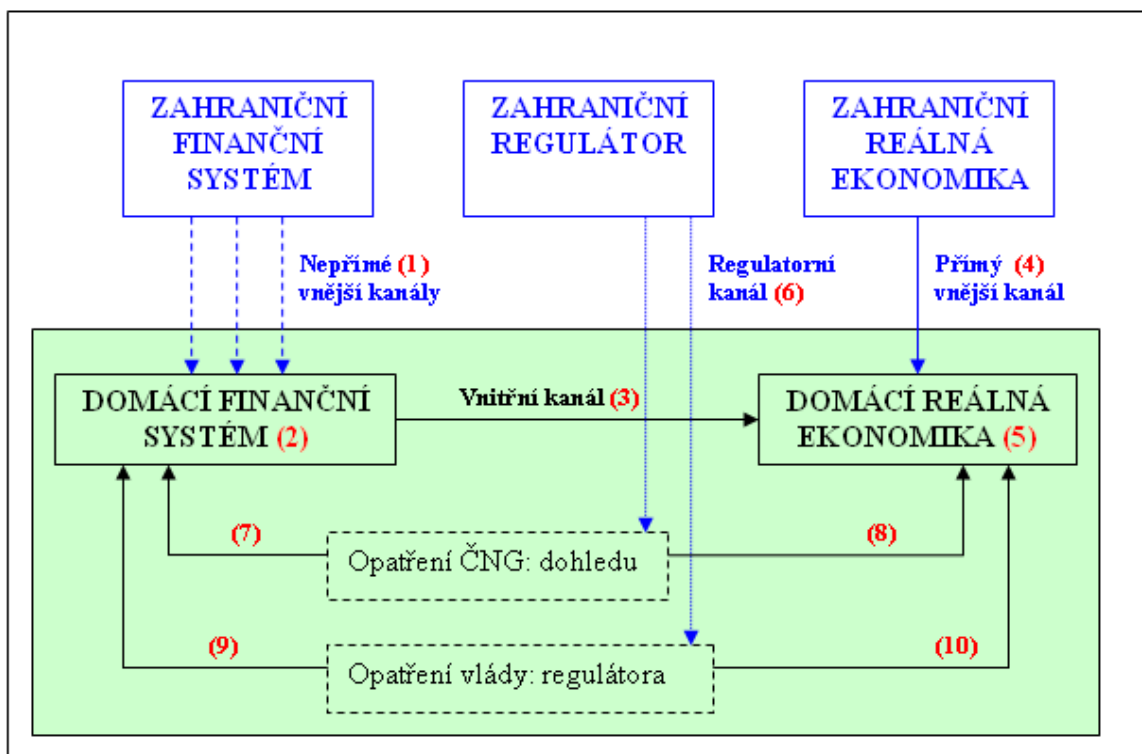

Obrázek 3: Rozšíření krize do ČR [16]

2.6.1 Dopad finanční krize na ČR

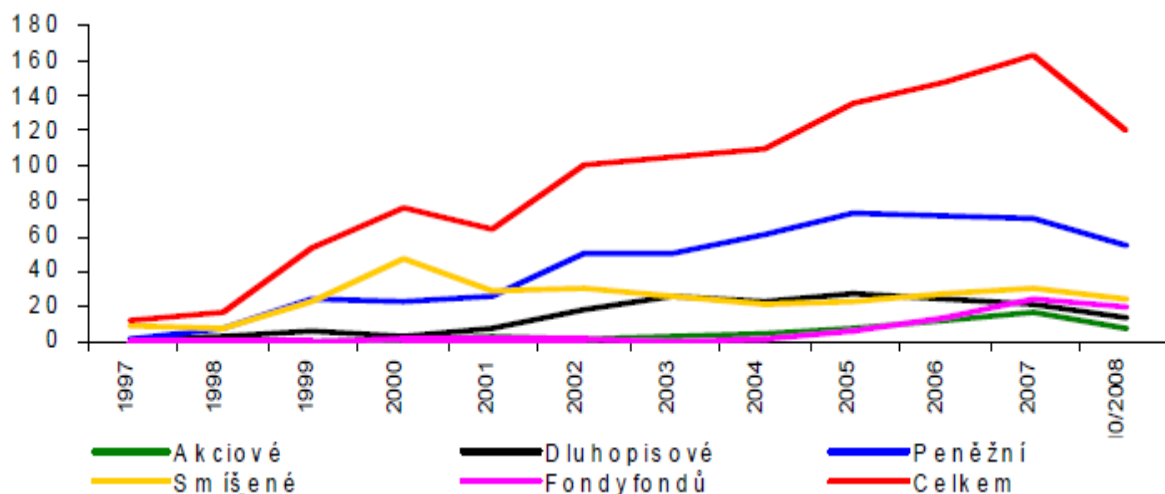
Následující obrázek znázorňuje vzájemnou provázanost celého systému.

Obrázek 4: Dopady na českou ekonomiku [15]

(1) Nepřímé vnější kanály

- Pokles vzájemné důvěry finančních institucí zapříčinil pokles likvidity na:
  - Peněžním trhu
  - Trhu vládních dluhopisů
  - Ostatních segmentech závisejících na vládních dluhopisech (penzijní fondy, peněžní a dluhopisové fondy, pojišťovny)
- Ochlazení trhu nemovitostí
- Akciový trh (omezený význam pro českou ekonomiku)

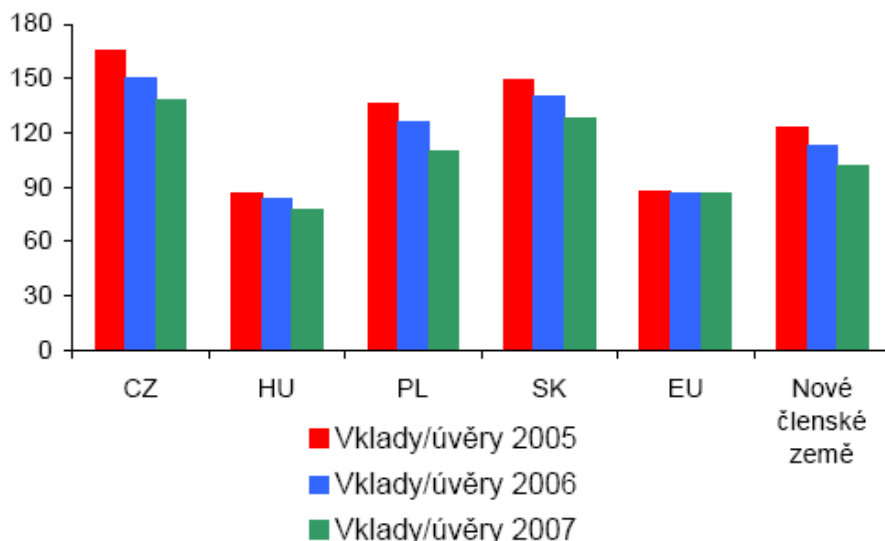
Graf 2: Vlastní jmění otevřených podílových fondů (v mld. Kč) [17]

Pokles cen aktiv a snížená důvěra klientů se nejvýrazněji projevily v poklesu aktiv podílových fondů.

(2) Domácí finanční (bankovní) systém

Finanční systém v ČR je méně zranitelný než jinde:

- Má přebytek likvidity (ČNB stahuje peníze)
- Je relativně „izolovaný“ (má dostatek zdrojů pro poskytování úvěrů z primárních vkladů)
- Má nízký podíl nesplácených úvěrů
- Banky neposkytovaly ve větší míře úvěry v cizích měnách (nejsou závislé na funkčnosti trhů sloužících k zajišťování kurzového rizika)

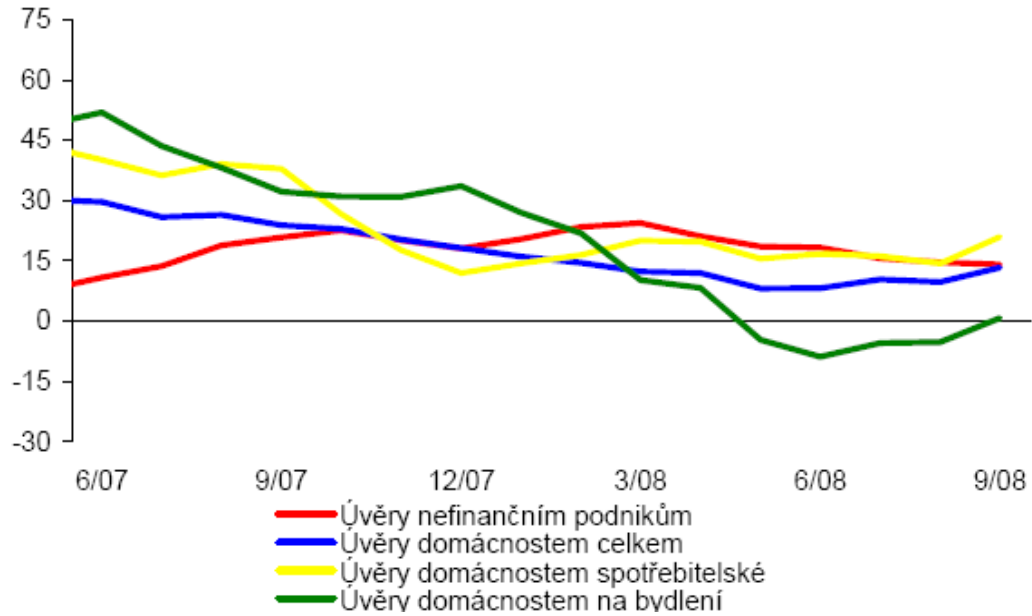
Graf 3: Financování půjček primárními vklady [8]

Úroveň financování půjček primárními vklady je mnohem vyšší než v případě starých zemí EU

(3) Vnitřní kanál transmise krize

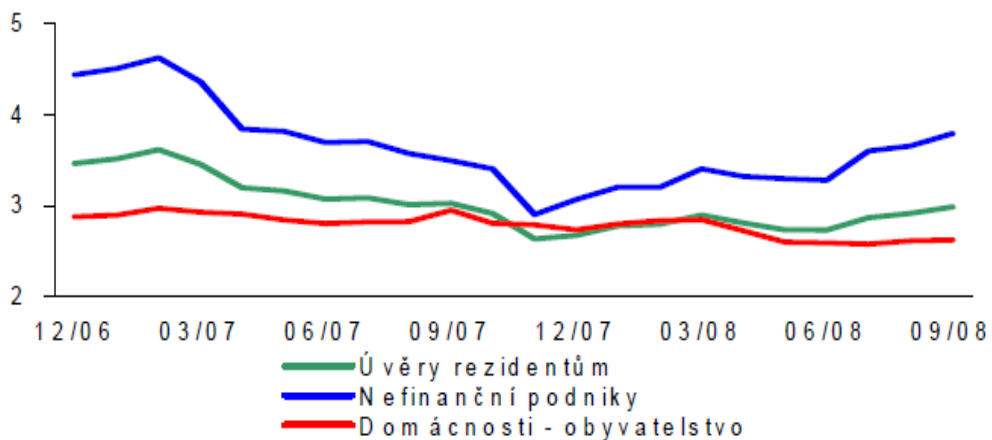
- Vyschnutí peněžního trhu
- Zpřísnění úvěrových podmínek
- Výrazné zpomalení tempa růstu poskytování úvěrů na bydlení + protichůdný pohyb úrokových sazeb na hypoteční úvěry
- Zvýšená volatilita důležitých makroekonomických veličin (úrokové sazby, kurz, akciový trh)

Domácí finanční sektor není momentálně ani tlumičem ani multiplikátorem poruch přicházejících zvenčí.

Graf 4: Meziroční dynamika nových korunových úvěr
(%, banky, celkem, 3měsíční klouzavý průměr) [18]

Aby se banky vyhnuly s nárůstem úvěrů v selhání, tak přehodnocují rizika a reagují na zhoršené podmínky, dochází tak ke zpřísnění úvěrových podmínek a dostupnost úvěrů již není tak snadná, tím se snižuje úvěrování podnikového sektoru (především developerů komerčních rezidenčních nemovitostí) i úvěrů na bydlení, kde se úrokové sazby zvyšují i přes pokles měnově-politických sazeb.

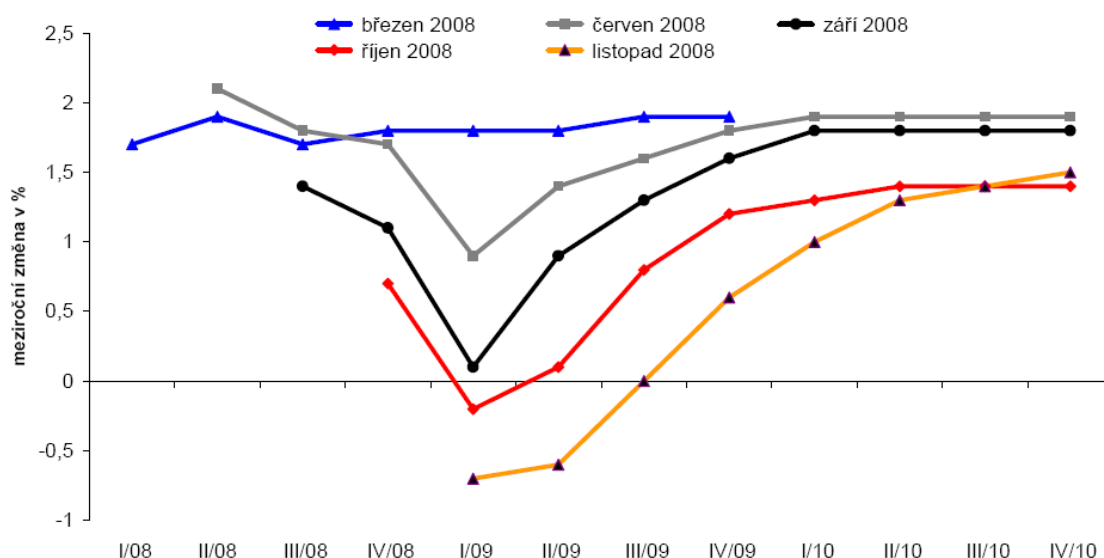
Graf 5: Úvěry v selhání [17]

Další dopad finanční krize lze pozorovat v podílu úvěrů v selhání, který se nadále nachází na velmi nízkých hodnotách, ale v podnikovém sektoru má pozvolnou růstovou tendenci. To je způsobeno především narůstajícími problémy s odbytem, poklesem nových zakázek průmyslových odvětví (obdobně jako v zahraničí zatažen automobilový průmysl a jeho subdodavatelé) a zhoršenou platební morálkou firem (hlavně u průmyslu papírenského, textilního, sklářského, ale i stavebních a developerských společností)

(4) Přímý vnější kanál transmise

- Dochází k prudkému zhoršování vyhlídek hospodářského růstu v zahraničí včetně Německa, kam plyne cca 1/3 našeho exportu.
- Pozitivní aspekt: snižování zahraniční inflace + odeznívání nákladových šoků (ropa, potraviny) => pokles dovozních cen => rychlý přenos do korigované inflace => možný pokles úrokových sazeb

Z vnějšího prostředí: slábnutí negativního nákladového šoku je střídáno rychlým posilováním negativního poptávkového šoku

Graf 6: Zahraniční poptávka [15]

V posledních měsících dochází k dramatickému snižování prognóz růstu v zahraničí

(5) Domácí reálná ekonomika

Faktory podporující obranyschopnost české ekonomiky:

- Mikroekonomická pružnost a vysoce konkurenční struktura většiny rozhodujících odvětví
- Makroekonomické rovnováhy (přebytek obchodní bilance)
- Dlouhodobě nízká inflace a nízké úrokové sazby (dlouhodobě konzervativní měnová politika)
- Rovnovážná reálná apreceiace
  - Fiskální rozvážnost

Rizikové faktory:

- Nedávný kurzový šok (nižší zisky způsobují nižší investice)
- Vyšší zranitelnost v důsledku vysoké intenzity HDP na čistých vývozech (růst byl v posledních letech významně stimulován exportem)
- Vysoký závislost ekonomiky na některých oborech (automobilový průmysl, elektronika)
- Domácí subdodavatelé pro zahraniční automobilky jsou nyní velmi ohroženi

(6) Vnější regulatorní kanál

- Zvýšení garancí bankovních vkladů na 50 000 EUR (v budoucnu na 100 000 EUR) a odstranění spoluúčasti vkladatelů
- Nařízení Evropské komise v oblasti účetnictví (polovina října) – může se promítnout do nadhodnocování některých kategorií aktiv ve zveřejňovaných údajích subjektů finančního trhu
- Zákaz tzv. krátkých prodejů (s cílem ochránit trhy před spekulacemi a vysokou volatilitou)

(7) Opatření ČNB: Intenzivní monitoring

- Denní sběr informací (zavedeno jeden den po rozhodnutí)
- Ad hoc získání informace o držení toxických aktiv (po Islandu a pádu Lehman Brother, atd.), informace ze všech částí finančních skupin (tj. banky, pojišťovny, investiční fondy, penzijní fondy) ve stejný okamžik daného dne

- Konzultace guvernéra a víceguvernéra s Bankovní asociací (týdenní nebo dvoutýdenní frekvence)
 ČNB má k dispozici velmi pohotové údaje a v případě potřeby je schopna okamžitě zasáhnout; klíčovým předpokladem úspěchu je integrovaný dohled.

(8) Opatření ČNB: reálná ekonomika

- Snížení úrokových sazeb 6.listopadu o 0,75p.b.
- ČNB jednoznačně vyhodnotila převahu rizik inflace na dolní straně překročila k nevídanému snížení sazeb i za cenu určitého překvapení trhů
- Jedním z motivů byla i snaha zvýšit vliv měnové politiky na krátký konec výnosové křivky

(9) a (10) Opatření vlády: regulátora

- Zvýšení pojištění vkladů + odstranění spoluúčasti
- Spíše spoléhání na automatické stabilizátory veřejných financí
- Vládní příprava „Stimulačního balíčku“ pro případ poklesu hospodářského růstu pod 2% (zatím pouze koncept)

2.6.2 Strategie připravenosti a akcelerace růstu („SPAR“)

Na základě dosavadního vývoje byl zformulován dlouhodobý komplexní plán reakce na světovou finanční a hospodářskou krizi, který lze nazvat také „Strategií připravenosti a akcelerace růstu“ („SPAR“).

Strategie sleduje čtyři základní cíle :

1. Obnovení důvěry ve finančním sektoru
2. Prevence a eliminace rizik ze světové krize
3. Stabilizace a zpružnění ekonomického prostředí
4. Impulzy k růstu ekonomiky

Cíle budou sledovány prostřednictvím dvou přístupů :

A. Přístup analytický, zkoumající hlavní příčiny hrozeb, které se dají rozdělit na tyto hlavní skupiny příčin :

- dlouhodobá recese v zahraničí
- přenesená nákaza a spirálovité domácí efekty a dopady
- limitující kroky hlavních hráčů
- čistá nákaza

B. Přístup akční, spočívající ve vhodné aktivaci kombinace nástrojů a opatření k zabezpečení cílů SPAR

Cíle budou naplňovány prostřednictvím následujících sad nástrojů a opatření:

- Fiskální a měnová politika
- Strukturální politiky
- Impulzy nabídky v ekonomice
- Impulzy poptávky v ekonomice

Sady nástrojů a opatření budou aktivovány v případě, když nastanou následující scénáře :

- krizový scénář (když dynamika růstu HDP v roce 2009 bude klesat pod 2%)
- pesimistický scénář (když se dynamika růstu HDP v roce 2009 bude pohybovat mezi 2 až 3%)
- očekávaný scénář (když se dynamika růstu HDP v roce 2009 bude pohybovat mezi 3 až 4%)
- optimistický scénář (když se dynamika růstu HDP v roce 2009 bude pohybovat nad 4%)

Nástroje a přístupy k naplňování cílů

1. Obnovení důvěry ve finančním sektoru
  - 1.1. Intenzivnější komunikace mezi vládou a ČNB o měnově politických otázkách
  - 1.2. Navýšení garancí za vklady do výše 50 tis. EUR
  - 1.3. Aktivnější role ČNB, příp. vlády na finančním trhu spočívající v připravenosti přijmout nezbytná opatření :
    - 1.3.1. při nedostatečné kapitálové vybavenosti bank
    - 1.3.2. při nedostatečné likviditě některých segmentů finančního trhu
    - 1.3.3. při řešení platební neschopnosti velkého počtu domácností splácat úvěry
2. Prevence a eliminace rizik ze světové krize
  - 2.1. Pravidelná informace ministrů o dopadech krize do jejich resortů
  - 2.2. Pravidelná informace ČNB o vývoji v oblasti poskytování úvěrů a vývoji sazeb
  - 2.3. Podpora exportu
    - 2.3.1. Posílení kapitálu ČEB
    - 2.3.2. Posílení kapitálu a pojistných fondů EGAP
    - 2.3.3. Vytvoření stimulačních nástrojů pro komerční participaci finančních institucí na podporu a udržení konkurenceschopnosti a exportní výkonnosti domácích podnikatelských subjektů
  - 2.4. Posílení distribučních kanálů pro distribuci zdrojů do ekonomiky
    - 2.4.1. Posílení kapitálu ČMZRB
    - 2.4.2. Nové a posílené programy na podporu malého a středního podnikání
  - 2.5. Restrukturalizace a posílení programů EU na podporu malého a středního podnikání

3. Stabilizace a zpružnění ekonomického prostředí
  - 3.1. Udržení rozpočtové disciplíny
  - 3.2. Udržení výdajových a investičních priorit
  - 3.3. Udržování nízkých úrokových sazeb
  - 3.4. Akcelerace administrativní reformy (justice, kodexy, rejstříky)
  - 3.5. Razantní snižování administrativní zátěže
  - 3.6. Sjednocení výběrních míst pro daně a odvody
  - 3.7. Akcelerovat další reformy pracovního trhu, zejména zákoníku práce z důvodu mobility pracovního trhu
  - 3.8. Revize a zpružnění systému zelených karet
  - 3.9. Důraznější dohled nad cenotvorbou v síťových odvětvích, což se v podstatě začalo realizovat a i informace z tohoto sektoru, kdy samozřejmě nemáme přímé nástroje k ovlivňování, nepřímými nástroji jsme dosáhli samozřejmě toho, že ceny elektřiny budou zmrazeny v roce 2010, ceny plynu – podle informace, které jsem dostal pro příští rok – nebudou zvýšeny
  - 3.10. Ve spolupráci s Hospodářskou komorou a Svazem průmyslu a dopravy provedení inventury podmínek podnikatelského prostředí
4. Impulzy k růstu ekonomiky
  - 4.1. Ten poslední balík, o kterém chci hovořit, se týká impulzů k růstu ekonomiky. A je třeba říct, že ty jdou samozřejmě od té nabídkové po tu poptávkovou část a ty první kroky už jsme provedli.
  - 4.2. Téměř zdvojnásobení investic do infrastruktury ve výši výrazně přesahujících 80 mld. za rok je přesně ten impuls, který vláda mohla udělat a který udělala už v důsledku očekávaného ochlazení ekonomiky.
  - 4.3. Zrychlení čerpání zdrojů z fondů EU, může nahradit v dané chvíli výpadky přímých zahraničních investic
  - 4.4. Případná revize výdajových stropů a plánovaných deficitů.

- 4.5. Co se týká rozpočtu, který opravdu doporučuji schválit v té podobě, jak je navržen a v lednu – případně v únoru – se bavit výrazně nad tím, jakým způsobem, jakou cestou tento rozpočet v důsledku už známějších čísel a dopadů měnit.
- 4.6. Revize a případně přeskupení výdajových priorit
- 4.7. Snížení sazeb daně z příjmů právnických osob až na 15%
- 4.8. Snížení sociálního pojištění placeného zaměstnanci o 1,5 %, což je návrh zákona, který budeme projednávat
- 4.9. Zvýšení mobility pracovní síly
- 4.10. Další snižování vedlejších nákladů práce.
- 4.11. V případě zhoršování situace je možno případně přistoupit k jednorázovému snížení základní výměry důchodů o částku vycházející z analýzy vydání důchodců na zdraví
- 4.12. Případné zvýšení objemu mezd ve veřejném sektoru tak, aby došlo ke kompenzaci inflace s celkovým dopadem na veřejné finance ve výši zhruba 2,5 mld Kč, což by mohlo být předmětem druhého čtení rozpočtu a vychází to z poslední týden staré analýzy růstu, případně poklesu reálných mezd.

3 VYHODNOCENÍ ZRANITELNOSTI BANKOVNÍHO A FINANČNÍHO SEKTORU VYVOLANÉ FINANČNÍ KRIZÍ

Z dosavadního vývoje je patrné, že nikdo nebyl na takovýto typ a rozsah krize připraven. Předchozí kapitoly byly zaměřené na objektivní charakteristiku a průběh současné finanční krize. V této kapitole se proto budu zabývat spíše subjektivní stránkou finanční krize – tím jak na tuto situaci nahlíží lidé pracující právě v bankovním a finančním sektoru.

3.1 Dotazníkový průzkum

Cílem mého dotazníkového průzkumu bylo zjistit, jak lidé z bankovního a finančního sektoru vnímají současnou finanční krizi.

Průzkum jsem uskutečnila na konci března 2009 pomocí mnou vytvořeného dotazníku, který se skládal z 9 otázek.

Oslovila jsem celkem 40 respondentů – 18 pracovníků bank, 13 pracovníků pojišťoven a 9 nezávislých finančních poradců.

3.1.1 Zpracování dotazníku

Při vyhodnocování sestaveného dotazníku bylo nejdříve nutné data roztřídit a poté údaje zanesť do předem připravených tabulek. Struktura tabulek vycházela z jednotlivých otázek.

V tabulkách jsou uvedeny hodnoty v absolutním a relativním (tzn. v %) vyjádření. V případě členění respondentů podle věku jsem použila intervalové rozdělení četností, kde bylo zapotřebí stanovit počet intervalů i jejich šířku. Široké intervaly způsobí snížení kvality prezentace a naopak úzké intervaly zhoršují přehlednost a mohou také výrazně zvýšit rozsah tabulky. Pro stanovení optimálního počtu intervalů a jejich šířky jsem použila tzv. **Sturgesovo pravidlo** [4], podle kterého lze počet intervalů vypočítat jako: $k \approx 1 + 3,3 \times \log n$. V mém případě, kdy n

odpovídá počtu respondentů, tedy 40, vychází výsledný počet intervalů na cca 6. S přihlédnutím na přehlednost tabulek jsem počet intervalů snížila na 4. Šířka intervalů se počítá dle vzorce $[x(\max) - x(\min)] / k$, kde $x(\max) - x(\min)$ je variační rozpět mezi maximální a minimální hodnotou znaku v daném souboru. Ve většině případů se při stanovování počtu a šířky intervalů řídí „citem“ a jejich počet a šířka se určuje tak, aby pro uživatele byla maximálně usnadněna orientace v prezentovaných datech.

Pro lepší interpretaci výsledků byly tabulky doplněny o grafickou podobu. Podrobné výsledky dotazníkového šetření a rozdělení na intervaly jsou uvedeny v příloze.

U otázek, na které dotazovaní ne zvolili žádnou z nabízených variant (tj. otázka č.7,8,9) jsem doplnila variantou odpovědi „Nevím“ a dopočetla do sta procent.

3.1.2 Vyhodnocení dotazníků

Hlavička dotazníku

V hlavičce dotazníku jsem zjišťovala pohlaví, věk, vzdělání i oblast zaměstnání v rámci finančnictví (viz.tabulka)

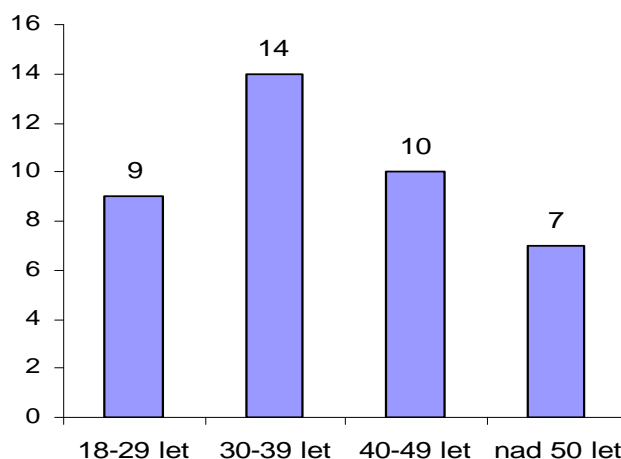
Tabulka 2: Struktura respondentů

Hledisko	Varianta	Absolutní počet	Relativní počet
Pohlaví	žena	22	55,0%
	muž	18	45,0%
Věk	18-29 let	9	22,5%
	30-39 let	14	35,0%
	40-49 let	10	25,0%
	nad 50 let	7	17,5%
Vzdělání	Středoškolské	31	77,5%
	Vysokoškolské	9	22,5%
Zaměstnání	Banka	18	45,0%
	Pojišťovna	13	32,5%
	Ostatní finanční služby	9	22,5%
Celkový počet respondentů		40	

Pohlaví respondentů

Složení mužů a žen bylo relativně v rovnováze, ze čtyřiceti respondentů bylo 22 žen (tj. 55%) a 18 mužů (tj.45%).

Věk respondentů

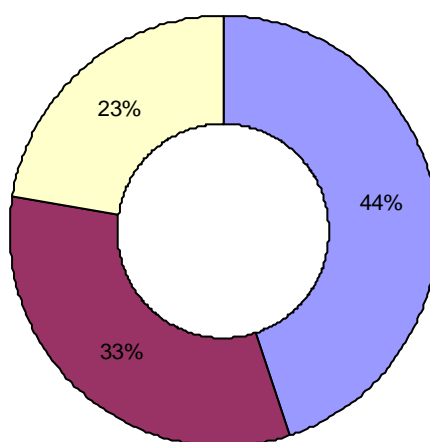

Graf 7: Struktura respondentů podle věku

Co se věku týče, tak zde převažovali lidé ve věku od 25 do 34 let s 34%, druhou nejpočetnější skupinou byly lidé v letech 35-44 let.

Zaměstnání respondentů

Pro větší objektivnost průzkumu jsem se dotazovala jak pracovníků banky, tak pracovníků pojišťovny ale i nezávislých finančních poradců.

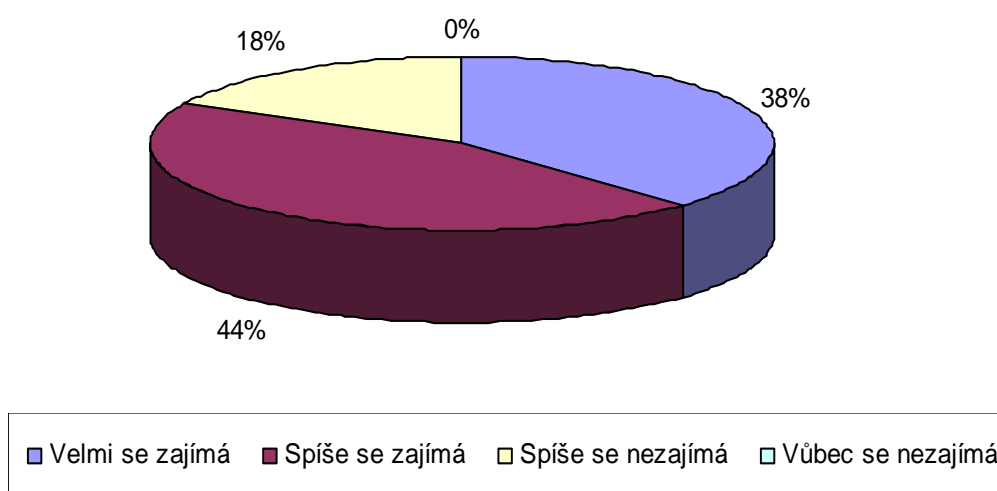
Graf 8: Struktura uchazečů podle zaměstnání

Mezi dotazovanými bylo 18 pracovníků bank (44%), 13 pracovníků pojišťoven (33%) a 9 nezávislých finančních poradců (23%).

Dosažené vzdělání respondentů

V klasifikaci respondentů podle dosaženého vzdělání stačili jen dvě skupiny – středoškolské vzdělání a vysokoškolské vzdělání. Převažovali lidé se středoškolským vzděláním a to v poměru 31 ku 9.

Otázka č. 1: V poslední době se často hovoří o finanční krizi. Nakolik se Vy osobně zajímáte o situaci okolo finanční krize?

Graf 9: Zájem o situaci okolo finanční krize

Z šetření vyplynulo, že čtyřpětina většina se o situaci okolo světové finanční krize zajímá, z toho 38% velmi, zatímco necelá pětina (18%) o ni zájem příliš nejeví.

Tabulka 3: Zájem o situaci okolo finanční krize podle vzdělání respondentů

	VZDĚLÁNÍ			
	SŠ s mat.		VŠ	
	absol.č.	relat.č.	absol.č.	relat.č.
Velmi se zajímá	9	29,0%	6	66,7%
Spíše se zajímá	15	48,4%	3	33,3%
Spíše se nezajímá	7	22,6%	0	0,0%
Vůbec se nezajímá	0	0,0%	0	0,0%

Test nezávislosti

Z výše uvedené tabulky lze usuzovat, že vysokoškolsky vzdělaní pracovníci finanční sektou se o krizi více zajímají, jestli tomu skutečně tak je - jestli existuje vztah mezi odpovědí na otázku a stupněm dosaženého vzdělání - jsem se snažila dokázat pomocí statistického testu nezávislosti, při hladině významnosti 0,05.

H_0 : náhodné veličiny X a Y jsou nezávislé

proti

H_1 : náhodné veličiny X a Y jsou závislé

	velmi se zajímá	spíše se zajímá	spíše se nezajímá	vůbec se nezajímá	Σ
středoškolské	9	15	7	0	31
vysokoškolské	6	3	0	0	9
Σ	15	18	7	0	40

$\frac{n_{i\cdot} \cdot n_{\cdot j}}{n}$		velmi se zajímá	spíše se zajímá	spíše se nezajímá	vůbec se nezajímá
	středoškolské	11,625	13,950	5,425	0,000
	vysokoškolské	3,375	4,050	1,575	0,000

$\frac{\left(n_{ij} - \frac{n_{i\cdot} \cdot n_{\cdot j}}{n}\right)^2}{\frac{n_{i\cdot} \cdot n_{\cdot j}}{n}}$		velmi se zajímá	spíše se zajímá	spíše se nezajímá	vůbec se nezajímá
	středoškolské	0,593	0,079	0,457	0,000
	vysokoškolské	2,042	0,272	1,575	0,000

Hodnota testovacího kritéria: $\chi = 5,018$

Kritická hranice: je $\chi^2_{\alpha; (r-1) \cdot (s-1)} = \chi^2_{0,05; 3 \cdot 1} = 7,81473$

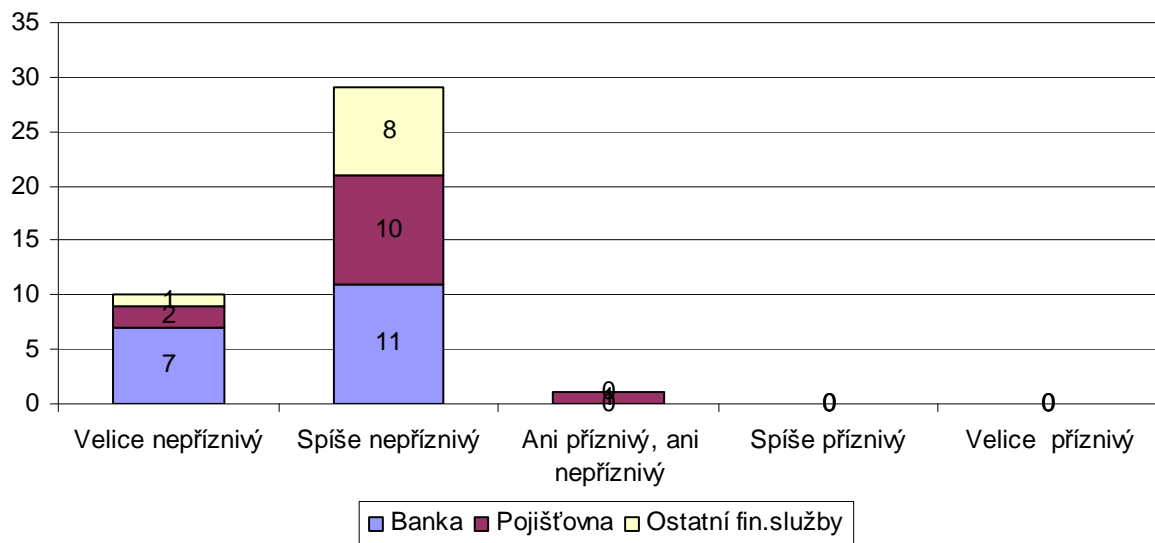
Hodnota testovacího kritéria 5,018 je menší než kritická hranice 7,81473 => hypotézu H_0 tedy nezamítáme, náhodné veličiny X a Y jsou nezávislé. Z toho vyplývá, že *nebyl prokázán vztah mezi zájímání se o finanční krizi a stupněm dosaženého vzdělání*, jak se mohlo při pohledu na výsledky šetření na první pohled jevit.

Otázka č.2: Domníváte se, že dopad finanční krize na ekonomický vývoj ČR je .... ?

Tabulka 4: Dopad finanční krize na ekonomický vývoj ČR

	Celkem	
	absol.č.	relat.č.
Velice nepříznivý	10	25,0%
Spíše nepříznivý	29	72,5%
Ani příznivý, ani nepříznivý	1	2,5%
Spíše příznivý	0	0,0%
Velice příznivý	0	0,0%

Rozdíly v mínění o dopadech finanční krize na ekonomický vývoj ČR se projevuje především v rozložení negativních variant odpovědí, 29 dotázaných (tj. 25%) považuje dopad krize jako spíše nepříznivý a 10 dotázaných (tj. 72,5%) jako velice nepříznivý. Pouze jeden respondent (tj. 2,5%) se domnívá, že krize nebude mít ani příznivý ani nepříznivý vliv na ekonomický vývoj ČR.

Graf 10: Názory na dopad krize na ekonomický vývoj ČR podle zaměstnání respondentů

Nejvíce pesimističtější jsou pracovníci bank, z nich 38,9% označilo dopad jako velice nepříznivý, oproti 15,4% pracovníků pojišťoven a 11,1% nezávislých finančních poradců.

Otázka č.3: Myslíte si, že finanční krize bezprostředně ovlivní či neovlivní Vás, případně Vaši domácnost?

Tabulka 5: Názory, zda finanční krize ovlivní osobní situaci pracovníků či jejich domácnosti

	Celkem	
	absolut.č.	relat.č.
Rozhodně ovlivní	3	7,5%
Spíše ovlivní	13	32,5%
Spíše neovlivní	20	50,0%
Rozhodně neovlivní	4	10,0%

To, že finanční krize přímo ovlivní jejich osobu či domácnosti, myslí 40% dotázaných, zbylých 60% jsou optimističtější a domnívají se, že je finanční krize neovlivní.

Test nezávislosti

Vzhledem k tomu, že zdroj finanční krize byl právě v bankovních institucích, i v u této otázky se snažím pomoci statistického testu zjistit, jestli existuje vztah mezi odpovědí na otázku a typem finanční instituce, v níž respondenti pracují. Hladinu významnosti volím 0,05.

H_0 : náhodné veličiny X a Y jsou nezávislé

proti

H_1 : náhodné veličiny X a Y jsou závislé

	Rozhodně ovlivní	Spíše ovlivní	Spíše neovlivní	Rozhodně neovlivní	Σ
Banka	2	8	8	0	18
Pojišťovna	1	4	6	2	13
Ostatní fin. Služby	0	1	6	2	9
Σ	3	13	20	4	40

$\frac{n_{I \cdot} \cdot n_{\cdot j}}{n}$		Rozhodně ovlivní	Spíše ovlivní	Spíše neovlivní	Rozhodně neovlivní
	Banka		1,350	5,850	9,000
Pojišťovna		0,975	4,225	6,500	1,300
Ostatní fin. Služby		0,675	2,925	4,500	0,900

$\frac{\left(n_{ij} - \frac{n_{i\bullet} \cdot n_{\bullet j}}{n} \right)^2}{\frac{n_{i\bullet} \cdot n_{\bullet j}}{n}}$		Rozhodně ovlivní	Spíše ovlivní	Spíše neovlivní	Rozhodně neovlivní
		Banka	0,313	0,790	0,111
	Pojišťovna	0,001	0,012	0,038	0,377
	Ostatní fin. Služby	0,675	1,267	0,500	0,000

Hodnota testovacího kritéria: $\chi = 4,084$

Kritická hranice: je $\chi^2_{\alpha; (r-1) \cdot (s-1)} = \chi^2_{0,05; 3 \cdot 2} = 12,5916$

Hodnota testovacího kritéria 4,084 je menší než kritická hranice 12,5916 => hypotézu H_0 tedy nezamítáme, náhodné veličiny X a Y jsou nezávislé. Z toho vyplývá, že i v tomto případě *nebyl prokázán vztah mezi vnímáním bezprostředního vlivu finanční krize na situaci jednotlivce a typem finanční instituce, ve které respondent pracuje.*

Otázka č.4: Uved'te konkrétní dopad na Vaši situaci, jaký v důsledku finanční krize očekáváte?

Na tuto otázku odpovídali pouze respondenti, kteří v předchozí otázce odpověděli, že finanční krize bezprostředně ovlivní jejich osobní situaci, případně situaci jejich domácnosti, odpovídalo tedy 16 pracovníků.

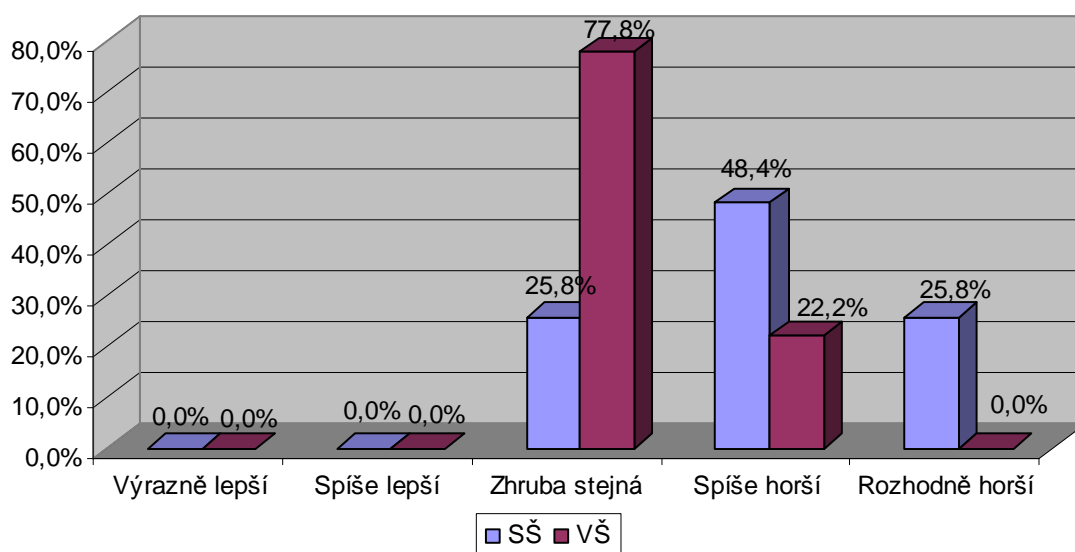
Tabulka 6: Očekávané dopady na osobní situaci v důsledku finanční krize

	Celkem	
	absolut.č.	relat.č.
Nezaměstnanosti, propouštění	7	43,8%
Snížení platu, pokles příjmů	4	25,0%
Snížení poptávky, méně zakázek, zákazníků	2	12,5%
Obavy z budoucnosti	1	6,3%
Znehodnocení úspor, cenných papírů, podílových listů, akcií, obligací	2	12,5%
Jiná odpověď	0	0,0%

Respondenti, kteří odpověděli, že budou ovlivněni finanční krizí, jako nejpravděpodobnější bezprostřední dopady uvádějí zejména nezaměstnanost spojenou s propouštěním 43,8%. Druhou předpokládanými následky je snížení platů a příjmů 25%. Častá je i obava ze znehodnocení svých úspor, cenných papírů 12,5% i snížení poptávky v důsledku ubývání zákazníků 12,5%.

Otázka č. 5: Očekáváte, že ekonomická situace vaší domácnosti bude v letošním roce 2009 ve srovnání s loňským rokem 2008 .....

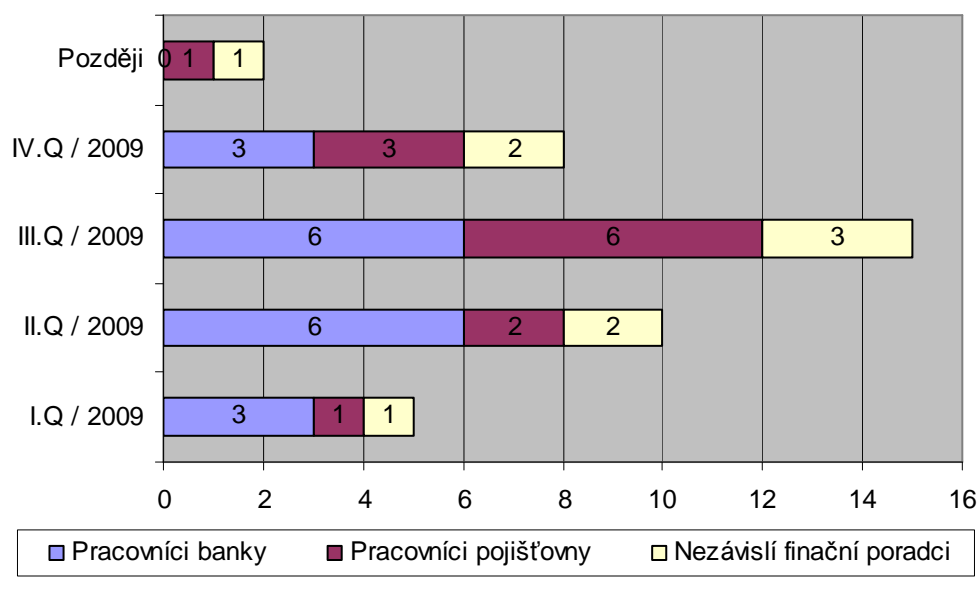
Většina lidí má negativní očekávání v otázce ohledně ekonomické situace jejich domácností v letošním roce 2009 oproti předešlému roku 2008. Nikdo z dotazovaných nepředpokládá, že by si mohl polepšit. Většina lidí očekává, že jejich situace bude na stejné úrovni jako v předešlém roce.

Graf 11: Srovnání ekonomické situace domácnosti v roce 2008 a 2009

Z výše uvedeného grafu je patrné, že pozitivnější očekávání mají lidé s vysokoškolským vzděláním, kdy více než tři čtvrtiny si myslí, že jejich ekonomická situace bude zhruba stejná a zbylá čtvrtina čeká spíše horší situaci. Lidé středoškolsky vzdělaní se obávají více – jen čtvrtina očekává zhruba stejnou ekonomickou situaci, téměř polovina spíše horší a zbylá čtvrtina rozhodně horší.

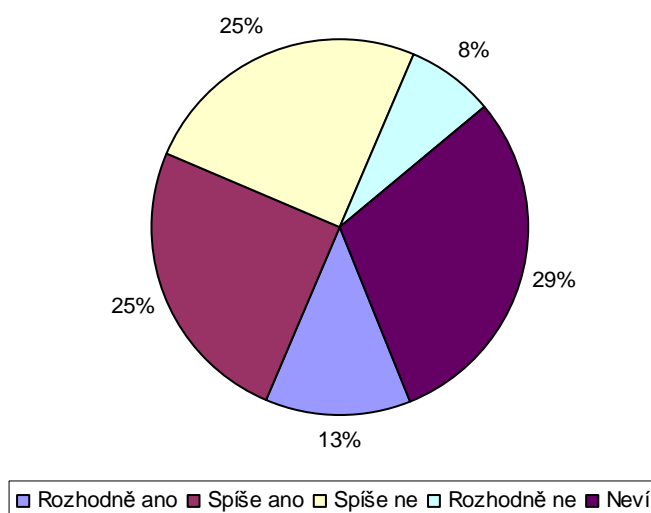
Otázka č. 6: Kdy si myslíte, že světová ekonomika dosáhne dna?

Graf 12: Názory na dosažení dna světové ekonomiky podle zaměstnání

V otázce, kdy světové ekonomika dosáhne dna se 92,5% dotazovaných domnívá, že to bude ještě v letošním roce, 37,5% respondentů se domnívá, že to bude ve třetím kvartálu letošního roku.

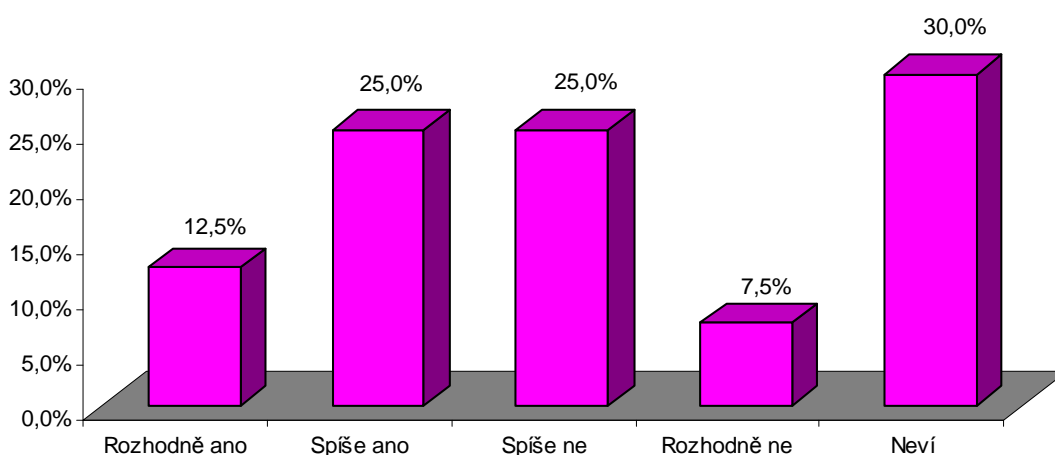
Otázka č.7: Jak dobře či špatně podle Vašeho názoru na situaci kolem světové krize reaguje vláda ČR?

Graf 13: Hodnocení reakce vlády ČR na krizi

V hodnocení reakce české vlády na situaci okolo světové finanční krize jsou negativní názory (33%) s těmi pozitivními (38%) relativně v rovnováze. Ovšem třetina dotazovaných neumí tuto situaci posoudit a na otázku neodpověděli.

Otázka č.8: Myslíte si, že by stát měl finančně pomáhat firmám, které se kvůli finanční krizi dostanou do problémů a hrozí, že zkrachují?

Graf 14: Pomoc od státu firmám ohrožených finanční krizí

Na otázku, zda má stát pomáhat firmám ohrožených finanční krizí více lidí myslí, že by stát pomáhat měl. Přesněji 38% se domnívá, že by stát spíše či rozhodně měl pomoci. Naopak 34% si myslí, že stát by spíše či rozhodně pomáhat neměl. Čtvrtina lidí nemá v této otázce jasno, proto je jejich odpověď označeno jako „neví“.

Otázka č.9: V souvislosti s finanční krizí byl nedávno přijat zákon, který výrazně zvýšil úroveň pojištění vkladů v tuzemských bankách, takže střadatelé by v případě krachu banky dostali zpět své vložené peníze do výše 50 tisíc eur (cca 1,25 milionu Kč). Souhlasíte či nesouhlasíte s tímto opatřením?

Tabulka 7: Názor na zákon zvyšující úroveň pojištění vkladů v bankách

	Celkem	
	absolut.č.	relat.č.
Rozhodně souhlasí	33	82,5%
Spíše souhlasí	5	12,5%
Spíše nesouhlasí	0	0,0%
Rozhodně nesouhlasí	0	0,0%
Neví	2	5,0%

Na otázku, zvýšení úrovně pojištění vklad v tuzemských bankách se v podstatě všichni respondenti vyjádřili souhlasně – spíše souhlasí 13%, rozhodně souhlasí 82% respondentů. V rámci jednotlivých skupin respondentů nebyly zaznamenány významnější rozdíly.

4 NÁVRHY A DOPORUČENÍ KE ZVÝŠENÍ OCHRANY BANKOVNÍHO A FINANČÍHO SEKTORU

Současná ekonomická krize je podle mnohých indikátorů nejhorší takovou událostí od 30. let minulého století. Možná dokonce - díky tomu, že ekonomika nikdy předtím nebyla tak globálně propojena jako v současné době - světová ekonomika čelí nezávaznějšímu krizovému zásahu ve své moderní historii. Negativní dopady světové hospodářské a finanční krize se negativně projevují i v České republice, v listopadu loňského roku poklesla průmyslová výroba nejvíce v rámci celé Evropské unie a nepříznivý trend se nezvrátil ani v úvodních týdnech nového roku.

V cestě českého hospodářského rozvoje stojí několik překážek, které je potřeba odstranit:

1) Přílišná závislost ekonomiky na automobilovém průmyslu

Tuzemský automobilový průmysl je dominantním průmyslovým odvětvím a zaměstnává okolo 120 tisíc lidí a v dodavatelských podnicích další desítky tisíc zaměstnanců. Auta tvoří páteř českého vývozu a jsou významným příspěvkem k tvorbě HDP. Ve chvíli, kdy dojde k citelnému propadu v tomto odvětví, odráží se to v kondici celého hospodářství.

2) Vysoké daňové zatížení a odvody firem na sociální a zdravotní pojištění

Náročná daňová administrativa – Česká republika má příliš složitý systém administrace daně ve vztahu ke svým daňovým subjektům, které neúměrně zatěžuje, jak potvrdila i studie Světové banky a Price Waterhouse Coopers „Paying Taxes 2008 – The global picture. Česká republika obsadila až 168 místo ze 178, zařadila se tak těsně za Vietnamem. Dalším problémem jsou vysoké odvody na sociálním a zdravotním pojištění, které byly částečně sníženy daňovou novelizací pro rok 2009, jejich výše je však i tak v porovnání s ostatními státy EU neadekvátní. Celkově Česká republika vykazuje v rámci EU jednu z nejvyšších daňových kvót.

3) Vysoké ceny energií

Přestože ceny ropy klesly na světových trzích téměř o třetinu, energetické společnosti přistoupily k zdražení elektřiny i pro rok 2009. Zdražení elektřiny je největší za posledních 6 let, přičemž ceny elektřiny a jejich růst jsou u nás stále vysoké i z evropského měřítka. Zdražení elektřiny znamená další mimořádné náklady pro provoz podniků.

4) Nepřiměřený tlak na růst mezd

V uplynulých letech se přelom roku vždy nesl ve znamení tvrdého vyjednávání o kolektivních smlouvách. Odbory v nich mnohdy žádaly větší navýšení mezd, než bylo pro firmy únosné a ekonomicky zdůvodnitelné a podobná situace se v mnoha podnicích opakuje i nyní. V situaci hospodářské krize si však mnohé podniky mohou dovolit pouze minimální nebo dokonce nulovým nárůst platů za cenu zachování stávající zaměstnanosti v podniku a udržení konkurenceschopnosti. Zároveň je nutné, aby jakýkoliv růst mezd by měl být podmíněn růstem produktivity práce.

5) Nestabilní měnový kurz

Kurz koruny byl v uplynulém roce vůči euru i dolaru jako na houpačce. Tato kolísavost působila podnikům velké potíže, protože česká ekonomika je orientována na vývoz.

Najít řešení krize není jednoduché, dokonce ani neexistuje univerzální recept. Ekonomický rozvoj a stabilita ekonomiky ČR by podle mého názoru měli být podpořeny následujícími opatřeními, která by zároveň mohla sloužit i jako prevence proti obdobným krizím.

Měnová a finanční oblast:

- nesnižování objemu financování firem
- nezvyšování úrokových sazeb
- kapitálově posílit ČMZRB a využít ji na zajištění zakázkového financování především malých a středních podniků

Podpora konkurenceschopnosti:

- navýšení počtu státních zakázek
- podpořit maximální využívání tuzemských energetických zdrojů a surovin
- zamezení nekontrolovatelnému růstu cen a energií
- posílení kapacity a zlepšení přístupu podniků k produktům České exportní banky, a.s. a Exportní garanční a pojišťovací společnosti a.s.
- orientace na oblasti s vysokou přidanou hodnotou, zásadně změnit řízení vědy a výzkumu s orientací na průmyslové inovace s propojením na vysoké školy
- prohloubení a zpřístupnění proexportně orientovaných služeb poskytovaných agenturou CzechTrade

Daně a pojištění:

- pokračovat v započatých reformách, zejména snížení daňové zátěže u podnikatelů
- stanovení záloh na daně dle aktuálních hospodářských výsledků, nikoliv na základě výsledků z předchozího roku
- zdanění produktů z ropných produktů a derivátů na minimální úrovni, která se slučuje s limity uvedenými v evropské směrnici pro zdaňování vybraných výrobků (nafta, topné oleje a benzíny)

Politická a sociální oblast:

- omezit tlaky na růst mezd ve všech sférách
- příspěvek na nákup nového osobního automobilu při současném zlikvidování původního vozidla staršího 10 let. – tzv.šrotovné

Závěr

Pojem kritická infrastruktura je v současné době často diskutován, i přesto, že se jedná spíše o abstraktní pojem, jelikož česká legislativa tento pojem nedefinuje. Mezi nejčastější příčiny, které vyvolávají zvýšenou pozornost jsou teroristické útoky, přírodní pohromy a v poslední době i světová finanční krize, která jen dokázala, jak moc je celý svět navzájem propojený – tím i zranitelný, a jak narušení jedné oblasti infrastruktury může narušit fungování jiných oblastí.

Tato práce je zaměřena především jeden sektor kritické infrastruktury a to „bankovní a finanční sektor“. I přesto, že se nejedná nejdůležitější oblast, tak v současné době – v době světové finanční krize - můžeme sledovat jak její význam v rámci celé infrastruktury roste jak velký vliv má na ostatní sektory jak v rámci národních ekonomik, tak napříč celým světem. Současná finanční krize je de facto důsledkem přílišného optimismu v dobách vysokého růstu a přílišného pesimismu, když se růst zadrhne a změní se v pokles. Lidé by se tak měly vyvarovat přeceňování dobrých zpráv v době růstu a všimnout si i těch špatných a v horších dobách zase nevidět všechno černě a zachovat si mírný optimismus

Z provedeného šetření vyplynulo, že situace je natolik vážná, že většina pracovníků finančního sektoru se o dění zajímá. Dalším poznatkem je negativní hodnocení situace kolem finanční krize a obavy z přímého dopady na domácnosti – především od pracovníků bank, naopak nejméně ohrožení se cítí nezávislí finanční poradci, kteří spolupracují s více institucemi a nejsou tak odkázáni pouze na banky, kde se krize projevuje nejvíce. Největší obavy mají dotazovaní ze ztráty zaměstnání či snížení jejich příjmů. Negativní nálada se projevila i ve srovnání ekonomické situace jejich domácnosti s předešlým rokem, kdy nikdo z respondentů neočekává, že by se jeho situace zlepšila. Většina dotazovaných nejhorší teprve čeká, nejčastější odpovědí, kdy ekonomika dosáhne svého dna totiž, bylo třetí čtvrtletí letošního roku 2009. V otázce hodnocení reakce vlády nejsou pracovníci finančního sektoru jednotní - jedna třetina hodnotí špatně, další třetina dobře a poslední třetina neumí odpovědět. Jednotný názor respondentů se projevil v kladném hodnocení zákona na zvýšení pojištění vkladů u tuzemských bank. V dotazníkovém průzkumu

nebyl dokázán vliv odpovědi na vzdělání respondentů či typu finanční instituce, kde pracují.

Jak z krize ven – to je hlavní otázka, na kterou není jednoznačná odpověď. Kladný vývoj ekonomiky je třeba podpořit řadou dílčích, výše zmíněných, opatření v oblasti měnové, finanční, v politické, sociální i daňové.

Domnívám se, že cíle práce stanovené v úvodu, byly splněny

POUŽITÁ LITERATURA

- [1] FARAZMAND, A.. Handbook of Crisis and Emergency Management. United States of America: Tailor&Francis, 2001. ISBN 0-8247-0422-3.
- [2] FUCHS, P.: Metodika pro hodnocení kritické infrastruktury
- [3] Hrdina, P.: Vzájemné vztahy v kritické infrastruktuře. In: Sborník referátů z konference Ochrana obyvatel 2007, Ochrana kritické infrastruktury. VŠB-TU Ostrava, 2007. ISBN 80-86634-51-5.
- [4] Kubanová, J.: Statistické metody pro ekonomickou a technickou praxi. Bratislava: Statis, 2004.
- [5] Mozga, J.: Problémy ochrany kritické infrastruktury. In: Sborník referátů z konference Ochrana obyvatel 2007, Ochrana kritické infrastruktury. VŠB-TU Ostrava, 2007. ISBN 80-86634-51-5
- [6] Procházková, D.: procesní model pro ochranu kritické infrastruktury. In: Sborník referátů z konference Ochrana obyvatel 2007, Ochrana kritické infrastruktury. VŠB-TU Ostrava, 2007. ISBN 80-86634-51-5.
- [7] PROCHÁZKOVÁ, D., ŘÍHA, J.: Krizové řízení. 1.vyd.MV – generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky, 2004. ISBN 80-86640-30-2.
- [8] REKTOŘÍK, J. a kol.: Krizový management ve veřejné správě (teorie a praxe). Praha: Ekopress s.r.o., 2004. ISBN 80-86119-83-1.
- [9] ROUDNÝ, R. a LINHART, P. Krizový management III. – Teorie a praxe rizika. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2007. ISBN 80-7194-924-8.
- [10] SMEJKAL, V. a RAIS, K. Řízení rizik. Praha: Grada, 2003. ISBN 80-247-0198-7.
- [11] TICHÝ, M. Ovládání rizika. Praha: C.H.Beck, 2006. ISBN 80-7179-415-5.
- [12] Valášek, J.: Kritická infrastruktura státu. In: Sborník referátů z konference Krizový management. Univerzita Pardubice, Vítkovice v Krkonoších, 2003. ISBN 80-7194-597-8

- [13] Valášek, J.: Zranitelnost prvků kritické infrastruktury. In: Informační zpravodaj, ročník 17, číslo 1, 2006. MV-GŘ HZS ČR, Institut ochrany obyvatelstva, Lázně Bohdaneč. ISBN 80-86640-0-4.

Další zdroje

- [14] ČNB – Finanční stabilita. [online] 2009 [cit. 2009-3-1]. Dostupný z www: <http://www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/co_je_fs/>
- [15] ČNB – Finanční stabilita. [online] 2008 [cit. 2009-15-1]. Dostupný z www: <http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/Singer_20081201_b-i-g-expert.pdf>
- [16] ČNB – Finanční stabilita. [online] 2008 [cit. 2009-20-1]. Dostupný z www: <http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/Rezabek_2008_12_SdruzeniRMSK.pdf>
- [17] Asociace kapitálových trhů ČR. [online] 2009 [cit. 2009-21-2]. Dostupný z www: < <http://www.akatcr.cz/public/vypisUniversal.do?typZpravy=6> >
- [18] ČNB – Finanční stabilita. [online] 2008 [cit. 2009-3-2]. Dostupný z www: <http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/holman_20081209_zlata_koruna.pdf>

Seznam příloh

Příloha A: Organizační schéma dohledu ČNB nad finančním trhem (31.12.2007)

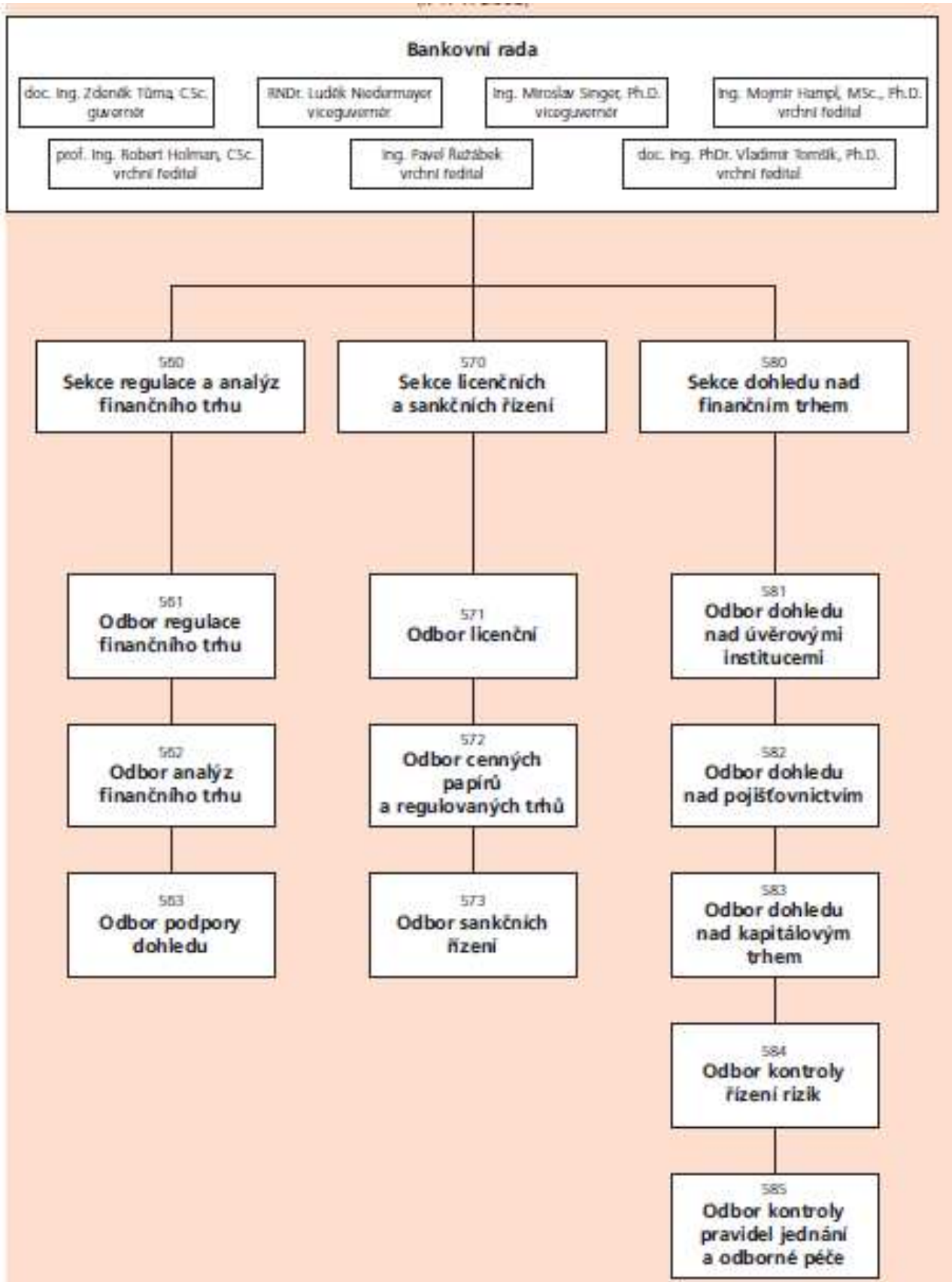
Příloha B: Dotazník

Příloha C: Podrobné výsledky dotazníku

Příloha A

Organizační schéma dohledu ČNB nad finančním trhem (k 1.1.2008)

Dobrý den, dovoluji si Vás požádat o vyplnění tohoto dotazníku „**Finanční krize očima pracovníků v bankovním a finančním sektoru**“, který bude sloužit pro moji diplomovou práci na téma „Zranitelnost bankovního a finančního sektoru vyvolaná finanční krizí“. Údaje z jednotlivých dotazníků nebudou zveřejněny.

Děkuji za spolupráci.

Horáková Jana
studentka Univerzity Pardubice

Vybranou odpověď označte křížkem.

Pohlaví:	žena	muž		
Věk:	18-29 let	30-39 let	40-49 let	nad 50 let
Vzdělání:	středoškolské	vysokoškolské		
Zaměstnání:	banka	pojišťovna	ostatní finanční služby	

---

1) V poslední době se často hovoří o finanční krizi. Nakolik se Vy osobně zajímáte o situaci okolo finanční krize?

- Velmi se zajímám
- Spíše se zajímám
- Spíše se nezajímám
- Vůbec se nezajímám

2) Domníváte se, že dopad finanční krize na ekonomický vývoj ČR je ..... ?

- Velmi příznivý
- Spíše příznivý
- Krize nemá vliv na českou ekonomiku
- Spíše nepříznivý
- Velmi nepříznivý

3) Myslíte si, že finanční krize bezprostředně ovlivní či neovlivní Vás, případně Vaši domácnost?

- Rozhodně ovlivní
- Spíše ovlivní
- Spíše neovlivní
- Rozhodně neovlivní

4) odpovídají pouze respondenti, kteří se domnívají, že finanční krize bezprostředně ovlivní jejich osobní situaci, případně situaci jejich domácnosti

Uved'te konkrétní dopad na Vaši situaci, jaký v důsledku finanční krize očekáváte?

- Nezaměstnanost, propouštění
- Snížení platu, pokles příjmů
- Snížení poptávky, méně zakázek a zákazníků
- Obavy z budoucnosti
- Znehodnocení úspor, cenných papírů, podílových listů, akcií, obligací
- Jiná odpověď

5) Očekáváte, že ekonomická situace vaší domácnosti bude v letošním roce 2009 ve srovnání s loňským rokem 2008 .....

- Výrazně lepší
- Spíše lepší
- Zhruba stejná
- Spíše horší
- Výrazně horší

6) Kdy si myslíte, že světová ekonomika dosáhne dna?

- I. Q / 2009
- II. Q / 2009
- III. Q / 2009
- IV. Q / 2009
- Později

7) Jak dobře či špatně podle Vašeho názoru na situaci kolem světové krize reaguje vláda ČR?

- Velmi dobře
- Spíše dobře
- Spíše špatně
- Velmi špatně

8) Myslíte si, že by stát měl finančně pomáhat firmám, které se kvůli finanční krizi dostanou do problémů a hrozí, že zkrachují?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne

9) V souvislosti s finanční krizí byl nedávno přijat zákon, který výrazně zvýšil úroveň pojištění vkladů v tuzemských bankách, takže střídatelé by v případě krachu banky dostali zpět své vložené peníze do výše 50 tisíc eur (cca 1,25 milionu Kč). Souhlasíte či nesouhlasíte s tímto opatřením?

- Rozhodně souhlasím
- Spíše souhlasím
- Spíše nesouhlasím
- Rozhodně nesouhlasím